

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ «ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
Факультет ветеринарної медицини і технологій у тваринництві**

**Кафедра нормальної та
патологічної морфології і фізіології**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

**до практичних занять з дисципліни «Організація ветеринарної справи».
Змістовий модуль 2. Планування ветеринарних заходів. Організація ветеринарних
заходів. Ветеринарний облік, звітність та діловодство
для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності Н6 (211) «Ветеринарна медицина»**

м. Кам'янець-Подільський

2026 рік

УДК: 619:631.16

Укладач:

Тетяна ЗАХАРОВА – доцентка кафедри нормальної та патологічної морфології і фізіології, кандидатка ветеринарних наук

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Закладу вищої освіти «Подільський державний університет»
(протокол № __ від _____ 20__ року)*

Рецензенти:

Анатолій ЛАВСЬКИЙ, начальник Кам'янець-Подільського районного управління Головного управління Держпродспоживслужби в Хмельницькій області

Сергій ПРОСЯНИЙ, кандидат сільськогосподарських наук, доцент, доцент кафедри інфекційних та інвазійних хвороб Закладу вищої освіти «Подільський державний університет»

Методичні рекомендації до практичних занять з дисципліни «Організація ветеринарної справи». Змістовий модуль 2. Планування ветеринарних заходів. Організація ветеринарних заходів. Ветеринарний облік, звітність та діловодство для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Н6 (211) «Ветеринарна медицина» / **Т. В. ЗАХАРОВА**. Кам'янець-Подільський: ЗВО «ПДУ», 2026. – 70 с. (2,9 ум. др. арк.)

Методичні рекомендації призначені для роботи здобувачів вищої освіти спеціальності «Ветеринарна медицина» при виконанні практичних занять з метою засвоєння теоретичної частини курсу «Організація ветеринарної справи» закріплення теоретичних знань і набуття практичних навичок щодо організації ветеринарних заходів та складання документації проведених ветеринарних заходів і спрямовані на набуття практичних навичок щодо ведення ветеринарного обліку і звітності. Викладена методика проведення практичних занять із планування ветеринарних заходів, де наведені схеми й методичні рекомендації для розробки різних планів (ветеринарно-профілактичних і протиепізоотичних заходів; ветеринарно-санітарних заходів; пропаганди ветеринарних знань; з ліквідації інфекційних захворювань; з профілактики незаразних захворювань і календарних планів роботи) студентами на практичних заняттях.

ЗМІСТ

Передмова.....	3
Змістовий модуль 2. Планування ветеринарних заходів. Організація ветеринарних заходів. Ветеринарний облік, звітність та діловодство.....	5
Тема 1. Планування ветеринарних заходів.	
План профілактичних протиепізоотичних заходів.....	5
Тема 2. План ветеринарно-санітарних заходів.	
План профілактики незаразних хвороб тварин. План заходів по профілактиці і ліквідації яловості та неплідності. Організація ветеринарних заходів з ліквідації незаразних хвороб тварин.....	14
Тема 3. Порядок встановлення та зняття карантину, загрозової зони.	
Вивчення ветеринарно-санітарного та епізоотичного стану тваринництва.	
Організація заходів по ліквідації хронічних інфекційних хвороб тварин.....	24
Тема 4. Ветеринарний облік і звітність. Ветеринарне діловодство.....	42
Використані та рекомендовані інформаційні джерела.....	64

ПЕРЕДМОВА

Плани ветеринарних заходів спрямовані на кращу організацію праці спеціалістів ветеринарної медицини, раціональне використання матеріальних та фінансових ресурсів, підвищення економічної ефективності роботи.

Планування є особливістю ветеринарної медицини України, однією з функцій управління і важливим елементом наукової організації праці. Плановість – обов'язкова для державної, відомчої та приватної ветеринарної медицини та сприяє удосконаленню ветеринарної справи відповідно до виробничих завдань в галузі тваринництва, одержувати більше продукції тваринного походження при менших витратах праці та коштів.

Організація планування ветеринарних заходів покладена на Державний комітет ветеринарної медицини України, управління ветеринарної медицини в областях, районах, містах. На території районів, міст та сільськогосподарських підприємств різних форм власності планують переважно профілактичні, оздоровчі та ветеринарно-санітарні заходи, а також їх матеріально-технічне забезпечення. Велику роль у складанні планів та їх виконанні відіграють спеціалісти районних (міських) лікарень; дільничних лікарень; дільниць ветеринарної медицини і головні лікарі ветеринарної медицини сільськогосподарських підприємств різних форм власності. При складанні планів ветеринарних заходів у господарстві обов'язково враховують методичні вказівки начальника управління ветеринарної медицини району.

Плани, розроблені головним лікарем ветеринарної медицини господарства, погоджують із начальником управління ветеринарної медицини району, після чого їх затверджує керівник господарства. Один примірник кожного плану подають в управління ветеринарної медицини у районах, де після ретельного аналізу складають районні плани.

Розроблені плани начальник управління ветеринарної медицини району подає в обласне управління ветеринарної медицини на затвердження. Після затвердження вони є обов'язковими для виконання. Такий принцип демократичності, який здійснюється знизу до-верху, характерний для планування ветеринарних заходів.

Ветеринарний облік і ветеринарна звітність подають об'єктивну інформацію про ветеринарно-санітарний стан тваринництва, об'єм й ефективність заходів щодо збереження поголів'я худоби, птахів й тварин інших видів, результати нагляду за санітарною якістю продукції - тваринництва, транспортуванням тварин, продуктів і сировини тваринного походження.

Облік і звітність у ветеринарній справі засновані на первинній реєстрації й узагальненні даних про рух захворювань і падіж тварин (включаючи птахів, хутрових звірів, які розводяться у господарствах, а також риби і бджіл), діагностичних дослідженнях, профілактичних, лікувальних і ветеринарно-санітарних заходах, проведених установами державної ветеринарної мережі й працівниками ветеринарної служби в господарствах, комплексах, на підприємствах й в організаціях, а також на транспорті й державному кордоні.

Діючі форми звітів про захворюваність і загибель тварин, а також з інших питань діяльності ветеринарної служби затверджені ухвалою Держпродспоживслужби України «Про затвердження форм державної статистичної звітності для підприємств і організацій агропромислового комплексу». При складанні ветеринарних звітів необхідно дотримуватися порядку, встановленого вищезазначеною інструкцією.

Відповідальність за правильність, повноту, точність і вірогідність даних, що включають у документи ветеринарного обліку й ветеринарної звітності, несуть керівники ветеринарних установ, а також посадові особи цих організацій, господарств, підприємств, в обов'язки яких входить ведення відповідних документів по ветеринарному обліку й ветеринарній звітності.

Методичні рекомендації призначені для роботи студентів спеціальності «Ветеринарна медицина» при виконанні лабораторних занять, а також за індивідуальними завданнями під керівництвом викладача з метою засвоєння теоретичної частини курсу «Організація ветеринарної справи» і спрямовані на набуття практичних навичок щодо організації планування ветеринарних заходів та ведення ветеринарного обліку і звітності.

Змістовий модуль 2. Планування ветеринарних заходів. Організація ветеринарних заходів. Ветеринарний облік, звітність та діловодство

Тема 1. Планування ветеринарних заходів. План профілактичних протиепізоотичних заходів.

МЕТА: Навчити студентів правильному і об'єктивному складанню планів протиепізоотичних заходів.

МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: Таблиці планів протиепізоотичних заходів, зразки заповнених біжучих поквартальних планів і розвернутих в розрізі господарств і населених пунктів; Закон України Про ветеринарну медицину; Методичні вказівки "Планування ветеринарних заходів".

ЗАВДАННЯ 1. ОСНОВНІ ВИДИ ПЛАНІВ ВЕТЕРИНАРНИХ ЗАХОДІВ

Основними видами планів ветеринарних заходів є: **перспективні, поточні та оперативні.**

Перспективні плани розраховані на кілька років.

До них належать:

- плани оздоровлення господарств або регіонів від хронічних інфекційних (туберкульоз, бруцельоз, лейкоз) або паразитарних (фасціольоз, піроплазмідози тощо) хвороб;
- плани підготовки кадрів і підвищення їх кваліфікації;
- плани розвитку мережі ветеринарних установ;
- плани матеріально-технічного забезпечення і фінансування ветеринарних заходів;
- плани розвитку ветеринарної науки, впровадження її досягнень і передового досвіду у виробництво.

Перспективні плани, що включають фінансування, будівництво, матеріально-технічне забезпечення, обов'язково мають бути узгоджені з відповідним бюджетом (державним, обласним або районним).

Поточні (річні) плани ветеринарних заходів розробляють на один рік, при цьому показують виконання роботи щоквартально, або помісячно. Складають такі плани керівники ветеринарної медицини державних установ і господарств різних форм власності.

До поточних планів належать :

- план ветеринарно-профілактичних і протиепі-зоотичних заходів;
- план ветеринарно-санітарних заходів;
- план профілактики незаразних хвороб тварин;
- план пропаганди ветеринарних знань;
- план ліквідації хронічних заразних хвороб тварин (у разі виникнення захворювання вперше);
- план фінансування ветеринарних заходів;
- план будівництва і ремонту ветеринарних об'єктів;
- план підвищення кваліфікації спеціалістів ветеринарної медицини.

Додатково до цих планів щорічно складають плани матеріально-технічного забезпечення.

Оперативні плани ветеринарних заходів розробляють спеціалісти ветеринарної медицини на певний календарний термін (1 або 2 - 3 міс).

Такими планами є:

- план ліквідації гострих інфекційних захворювань;

- календарний план роботи лікаря (установи) на квартал або місяць.

ВИМОГИ ДО ПЛАНІВ ВЕТЕРИНАРНИХ ЗАХОДІВ

Складаючи плани ветеринарних заходів, необхідно врахувати наступне:

- ветеринарні заходи, передбачені відповідними планами, повинні сприяти виконанню загальнодержавних і внутрішньогосподарських планів (програм) розвитку тваринництва;
- дані ветеринарної статистики за декілька років;
- плануванню повинні передувати критична оцінка стану ветеринарного обслуговування тваринництва та ефективності проведення заходів за минулі роки з економічним обґрунтуванням подальшого планування затрат праці і засобів на проведення ветеринарних заходів;
- усі види робіт, передбачені планами, мають бути конкретними, мати кількісне вираження і календарні терміни виконання;
- плани ветеринарних заходів повинні бути реальними, а саме: всі заходи, передбачені планами, потрібно забезпечити ресурсами й відповідними матеріально-технічними засобами і кадрами;
- завжди необхідно враховувати ветеринарно-санітарний і епізоотичний стан господарства;
- плануючи заходи з ліквідації захворювання, слід враховувати об'єктивні закономірності прояву хвороби у цій природно-економічній зоні країни;
- використовувати досягнення науки і передового досвіду, домагатися при найменших затратах сил і коштів максимального економічного ефекту.

ЗАВДАННЯ 2. ВИКОРИСТАННЯ ДАНИХ ВЕТЕРИНАРНОЇ СТАТИСТИКИ ПРИ ПЛАНУВАННІ ВЕТЕРИНАРНИХ ЗАХОДІВ

Ветеринарна статистика ґрунтується на даних звітності про заразні і незаразні хвороби, діагностичних досліджень, ветеринарно-санітарних і профілактичних заходів, результатах ветеринарно-санітарної експертизи.

Облік і аналіз даних ветеринарної статистики є важливою вимогою при плануванні ветеринарних заходів.

Ветеринарна статистика дає можливість аналізувати рух захворюваності і летальності на відповідній території (в господарствах) за визначений проміжок часу, виявити чинники, які впливають на зазначені показники.

Статистичні дані про захворюваність і загибель тварин, ефективність проведених заходів, дозволяють науково, обґрунтовано планувати профілактичні чи оздоровчі заходи. Без обліку і аналізу цих даних практично неможливо розробляти і планувати роботу з профілактики хвороб тварин.

ЗАВДАННЯ 3. ОБГРУНТУВАННЯ ПЛАНІВ ВЕТЕРИНАРНИХ ЗАХОДІВ

Перспективні, поточні і оперативні плани ветеринарних заходів повинні бути науково обгрунтовані. Їх розробляють з урахуванням епізоотичного і ветеринарно-санітарного стану господарства, особливостей хвороб, біології їх збудників, умов зовнішнього середовища та інших чинників.

Обов'язково планується проведення протиепізоотичних заходів у стаціонарно неблагополучних пунктах по сибірці, емфізематозному карбункулі у великої рогатої худоби, бешисі свиней, лептоспірозу, піроплазмідозах та інших хворобах. При деяких інфекційних та інвазійних хворобах профілактичні заходи планують тільки при наявності захворювань тварин або при умові безпосередньої загрози заносу збудника в цю місцевість чи в господарство (ящур великої рогатої худоби, чума свиней, Ньюкаслська хвороба).

Планування і термін проведення ветеринарних заходів мають відповідати об'єктивним закономірностям перебігу хвороби в тій чи іншій природно-кліматичній зоні. Тому органи ветеринарної медицини ретельно вивчають крайову епізоотологію, враховують місцеві особливості і визначають найбільш відповідні заходи та оптимальні терміни їх виконання. В благополучних господарствах планові заходи мають переважно профілактичний характер, а в неблагополучних — вимушені, оздоровчі, які спрямовані на ліквідацію хвороби.

Пристаючи до розробки плану ветеринарних заходів на черговий календарний термін, керівники ветеринарної медицини аналізують наслідки виконання плану за минулий рік, ефективність засобів профілактики або ліквідації захворювань, виявляють недоліки в цій роботі. Ветеринарні фахівці повинні знати досягнення науково-технічного прогресу в епізоотології та парази-тології, володіти ветеринарною статистикою і вибирати найбільш економічні методи, які при невеликих затратах дають високий ефект.

ЗАВДАННЯ 4. ПЛАН ВЕТЕРИНАРНО-ПРОФІЛАКТИЧНИХ ТА ПРОТИЕПІЗОТИЧНИХ ЗАХОДІВ

Щоб досягти благополуччя у тваринництві, потрібно організувати та провести в певні терміни ветеринарно-профілактичні та протиепізоотичні заходи. Для цього необхідно врахувати всі можливі джерела і шляхи поширення окремих інфекцій. Цим завданням і відповідає план ветеринарно-профілактичних та протиепізоотичних заходів, у складанні якого беруть участь всі ланки служби ветеринарної медицини.

Плановий підхід до проведення протиепізоотичних заходів зумовлений раціональним вибором термінів їх виконання, визначенням необхідної кількості матеріально-технічних засобів, розрахунків затрат праці.

Ці плани не повинні бути самоціллю, а виступати в ролі конкретного механізму профілактики різних хвороб сільськогосподарських тварин і попередження економічних збитків. План ветеринарно-профілактичних і протиепізоотичних заходів щорічно розробляється в сільсько-господарських підприємствах і комплексах, в районах, містах, областях і в цілому по Україні.

Основне завдання плану — попередження виникнення різних заразних (інфекційних та інвазійних) хвороб тварин і птиці, забезпечення стійкого благополуччя стад і охорона населення від зооантропонозів. Відпо-відальність за розробку плану протиепізоотичних заходів покладається на керівника ветеринарної медицини державної установи чи господарства.

План ветеринарно-профілактичних і протиепізоотичних заходів складається з двох частин: **текстової і власне плану.**

В **текстовій** частині передбачається проведення загальних протиепізоотичних заходів:

- огорожа господарства;

- будівництво санпропускника, дезбар'єра, шлагбаума, ізолятора та біотермічної ями;
- профілактичне карантинування упродовж 30 днів завезених в господарство тварин;
- контроль за годівлею, доглядом та утриманням тварин;
- проведення інших санітарних заходів (санітарного дня, кип'ятіння молочних відвійок, які надходять з молокозаводів, профілактичної дезінфекції тощо).

Власне план складається за спеціальною формою, в якій передбачаються такі графи:

- види заходів;
- обсяг робіт на рік, в тому числі поквартально;
- кількість обробок;
- вартість обробки однієї голови;
- загальна вартість обробок.

План має три основні розділи:

- а) діагностичні дослідження;
- б) профілактичні щеплення (вакцинації);
- в) лікувально-профілактичні обробки.

ЗАВДАННЯ 5. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО СКЛАДАННЯ ПЛАНУ

План профілактичних і протиепізоотичних заходів розробляють відповідно до принципів планування та вимог, які передбачаються при плануванні ветеринарних заходів.

Для складання плану необхідно:

- добре вивчити епізоотичну обстановку в господарстві, населених пунктах району по епізоотичному журналу та карті, журналу реєстрації протиепізоотичних заходів, по формах звітності 1-вет, 1-вет А і експертизах ветеринарних лабораторій;
- знати план розвитку громадського тваринництва на майбутній рік з урахуванням обігу стада і кількості поголів'я в особистій власності громадян;
- володіти методикою планування діагностичних досліджень, профілактичних щеплень і лікувально-профілактичних обробок, для чого необхідно вивчити діючі інструкції по боротьбі з заразними хворобами та настанови щодо застосування біопрепаратів, антгельмінтиків, інсектицидів, акарицидів та інших препаратів;
- визначити хвороби, для профілактики яких необхідно передбачати діагностичні дослідження, профі-лактичні щеплення, лікувально-профілактичні обробки;
- з'ясувати неблагополучні пункти по заразних хворобах.

Діагностичні дослідження

Згідно з діючими інструкціями щодо профілактики та боротьби з заразними хворобами залежно від епізоотичної ситуації передбачається проведення масових профілактичних діагностичних досліджень на туберкульоз і бруцельоз тварин; сап і парувальну неміч коней; лейкоз, трихомоноз і вібріоз великої рогатої худоби, туберкульоз і пулороз птиці, гельмінтози тварин, хвороби бджіл та деякі інші хвороби.

Профілактичним алергічним дослідженням на туберкульоз підлягають тварини в благополучних по цій хворобі господарствах у такому порядку:

. Один раз на рік (I - II кв.) досліджують : велику рогату худобу старше двох місяців у товарних господарствах, яка знаходиться на відгодівлі і в особистій власності громадян; свиней з племінних господарств, а також, які направляються для комплектування комплексів (основних свиноматок, кнурів і молодняк старше двох місяців).

. Два рази на рік (I - IV кв.) досліджують велику рогату худобу (корів, телиць та телят старше 2-місячного віку, бугаїв-плідників) племінних господарств, які поставляють молоко безпосередньо в дитячі лікувальні заклади, санаторії, будинки відпочинку і в торгівлю по

прямих зв'язках, а також господарств, які межують з неблагополучними щодо туберкульозу пунктами або в минулому неблагополучних (протягом 4-х років після їх оздоровлення).

. Свиней товарних господарств, а також коней, кіз, овець і собак досліджують на туберкульоз залежно від епізоотичної ситуації.

. Дорослу птицю (старше двох років) на племзаводах і селекційно-племінних птахівничих станціях досліджують алергічно туберкуліном для птиці перед отриманням яєць для інкубації — 20 % поголів'я, на птахофабриках — не менше 10 % поголів'я дорослої птиці і весь ремонтний молодняк старше 6-місячного віку.

Велика рогата худоба (старше 1 року) досліджується на **бруцельоз** серологічно один раз на рік в I - II кварталах, згідно з графіком доставки крові в лабораторію ветеринарної медицини. Обов'язково досліджуються на бруцельоз корови, телиці, вівцематки (які залишилися без ягнят), основні свиноматки, а також бугаї, кнурі і барани-плідники (останніх і баранів-пробників досліджують також на інфекційний епідидиміт).

Корів племінних господарств, а також господарств, які поставляють молоко в дитячі і лікувальні медичні заклади, санаторії, будинки відпочинку та торгову мережу по прямих зв'язках рекомендується два рази на рік (I і IV кв.) перевіряти по кільцевій реакції з молоком.

Два рази на рік необхідно серологічно досліджувати на бруцельоз велику рогату худобу в господарствах, які розташовані в неблагополучних зонах і відгінному тваринництві.

На **сап** досліджують коней і лошат старше 6 місяців алергічно 1 раз на рік у II кварталі.

На **лейкоз** велику рогату, худобу досліджують серологічно (РІД) старше 4 - 6-місячного віку один раз на рік; бугаїв, а також корів-продуцентів крові біофабрик та біоцехів — через кожні шість місяців.

В неблагополучних по лейкозу господарствах поголів'я великої рогатої худоби з 4 - 6-місячного віку підлягає серологічному (РІД) дослідженню через кожні 30 - 45 днів. Тварин з позитивною РІД досліджують гематологічно один раз на рік.

На **трихомоноз** досліджують бугаїв, корів, телиць парувального віку, які надходять в господарство (племстанцію), не менше трьох разів з інтервалом 10 днів, а бугаїв — щоквартально.

Дослідженню на **вібріоз** підлягають бугаї на станціях по штучному осіменінню, в племінних господарствах один раз на 6 місяців триразово з інтервалом у 10 днів (I і IV кв.).

На **алеутську хворобу** м'ясоїдних досліджують тварин при підозрі на хворобу.

Гельмінтологічні дослідження на **фасціольоз, аскароз, монієзіоз** та інші хвороби проводять в I кварталі шляхом відбору і відправки в лабораторію ветеринарної медицини проб фекалій від 20 % поголів'я тварин господарства і 5 - 10 % тварин комплексів. На **пулороз** проводять дослідження всієї птиці маточного поголів'я шляхом постановки кров'яно-крапельної реакції аглютинації за схемою: при комплектуванні стада, за місяць до збирання яєць для інкубації і надалі не рідше одного разу на квартал.

Діагностичні дослідження на **хвороби бджіл** (гнильцеві, акарапідоз, вароатоз, браульоз тощо) планують в кінці I та на початку II кварталу.

Тварин, що прибувають в господарство (велика рогата худоба, свині, вівці та ін.), в період профілактичного карантинування обов'язково досліджують на туберкульоз і бруцельоз, а корів і телиць — на лейкоз, трихомоноз та інші хвороби, залежно від епізоотичної ситуації.

Профілактичні щеплення

Профілактичні щеплення плануються тільки в неблагополучних та загрозованих щодо заразних хвороб пунктах.

Неблагополучними пунктами щодо заразних хвороб вважають:

- по сибірці, емкару, бешисі свиней (грунтові інфекції) незалежно від терміну давності реєстрації хвороби;
- по чумі свиней — протягом трьох років після останнього вогнища;

- по ящуру і сальмонельозу — протягом останніх двох років після реєстрації хвороби;
- по брадзоту овець, лептоспірозу тварин, хворобі Ауєскі і гельмінтозах - якщо хвороби тварин реєстрували в минулому році;
- по піроплазмідозах — всі пункти і території пасовищ, де відзначались випадки захворювання тварин і є кліщі-переносники;
- по інших інфекційних та інвазійних хворобах тварин ті пункти, де ці хвороби реєструються в період складання плану.

До загрозливих щодо заразних хвороб належать пункти, які територіально прилягають до неблагополучних або мають з ними зв'язки, а також ті, де є постійна загроза занесення збудника (ферми, які використовують для годівлі тварин харчові відходи їдалень, м'ясокомбінатів, молокозаводів).

Профілактичні щеплення планують проти :

— сибірки в стаціонарно неблагополучних і загрозливих пунктах все сприйнятливим поголів'я великої рогатої худоби, коней, свиней, овець один раз на рік (IV кв.). Молодняк великої рогатої худоби по досягненню 3-місячного віку; повторне щеплення здійснюється через 6 місяців. Ягнят — первинно у 3-місячному віці, ревакцинацію проводять через 3 місяці.

Щепленню підлягають всі тварини, які прибувають для комплектування ферм:

— емфізематозного карбункулу великої рогатої худоби в стаціонарно неблагополучних пунктах у віці від 3-х місяців до 4-х років, а овець — старше 6 місяців у першому кварталі (не пізніше, як за два тижні до вигону на пасовище). Якщо пасовищний період продовжується більше 6 місяців, передбачається повторне щеплення сприйнятливих тварин (в кінці III або на початку IV кварталів);

— лептоспірозу великої рогатої худоби і свиней в стаціонарно неблагополучних, загрозливих і племінних господарствах. Тварин щеплюють з 2-місячного віку двічі в II кварталі, велику рогату худобу повторно щеплюють через 12 місяців; свиней — у віці старше 4 місяців, повторно — через 6 місяців, а поросят щеплюють у місячному віці і повторно через 3 місяці;

— сальмонельозу та колибактеріозу телят і поросят в неблагополучних пунктах: тільних корів і супоросних свиноматок щеплюють за 1,5—2 місяці до отелу чи опоросу 3 рази з інтервалом між щепленнями 10 днів: телят — на 2—8-й день, поросят на 7—15 день після народження;

— диплококозів телят, ягнят і поросят — в неблагополучних пунктах протягом року з 8-денного віку (телят до 2—3-місячного, поросят і ягнят — до 2-місячного віку);

— бешихи свиней у всіх господарствах, включаючи тварин особистої власності громадян. У цьому разі керуються такими принципами: все поголів'я свиней старше 2,5 місяців повинно бути в імунному стані на протязі року. Періодичність щеплень визначається вакциною, яка застосовується. При використанні концентрованої гідроокисалюмінієвої формолвакцини до-рослих свиней щеплюють два рази на рік (I і III кв.), а молодняк через два тижні після відлучення;

— чуми свиней в таких господарствах:

- а) після зняття карантину протягом трьох років, а також у навколишніх населених пунктах;
- б) у свинарських комплексах, спецгоспах і навколо них;
- в) розташованих у зонах, де реєстрували випадки захворювання на чуму;
- г) які комплектуються збірним поголів'ям;
- д) що використовують для годівлі свиней харчові залишки і відходи боєнь; д) розташованих поблизу державних кордонів, промислових центрів, м'ясокомбінатів, утильзаводів, залізничних станцій, різних морських і повітряних портів, автошляхів.

Принцип планування щеплень такий самий, як і при бешисі. Доросле поголів'я щеплюють вірусвакциною АСВ із штаму К один раз на рік (I—II кв.), а молодняк — по мірі підростання протягом року;

— хворобі Ауескі свиней в неблагополучних і загрозованих господарствах, а також у спецгоспах і комплексах (I-II кв.); доросле поголів'я вдруже щеплюють протягом року, як правило, з 2-тижневого віку (в епізоотичному вогнищі — з 2-денного);

— сказу — всіх собак старше 6 місяців (I - II кв.);

— трихофітії — в неблагополучних пунктах з місячного віку двічі з інтервалом 10 - 14 днів:

— ящуру великої рогатої худоби і Ньюкаслської хвороби — з урахуванням епізоотичної ситуації і вказівок головного інспектора ветеринарної медицини району. В областях і районах, в яких щорічно реєструється ящур, планують профілактичні щеплення всього сприйнятливого поголів'я великої рогатої худоби і свиней (I - III кв.).

На птахофабриках і в навколишніх населених пунктах обов'язково планують щеплення птиці проти Нью-каслської хвороби. Щеплення птиці проти інфекційного ларинготрахеїту, колібактеріозу, пастерельозу, віспи-диф-териту, спірохетозу, хвороби Марека передбачають з ура-хуванням епізоотичної обстановки.

Щеплення кролів проти міксоматозу та гемсеп-тицемії планують в благополучних, загрозованих і не-бла-гополучних пунктах у II кварталі (до появи основних пере-носників збудника хвороби — комарів).

Лікувально-профілактичні обробки

Дегельмінтизація проти більшості гельмінтозів планується, в основному, в I кварталі, коли більшість гельмінтів закінчують цикл розвитку, досягають статевої зрілості, а для яєць або личинок у зовнішньому середовищі відсутні необхідні умови для розвитку до інвазійної стадії. Терміни дегельмінтизації пропонуються ветеринарними органами залежно від зони. Для зони Лісостепу та Полісся України вони такі:

- проти фасціольозу великої рогатої худоби і овець - березень (I кв.) і грудень (IV кв.);
- проти диктіокаульозу великої рогатої худоби і овець - березень (I кв.) і жовтень - листопад (IV кв.);
- проти монієзіозу овець - через 25-30 днів після вигону тварин на пасовище (преімагінальна), повторно - через 15 днів, і третій раз через 20-25 днів після другої обробки, тобто в травні, червні, липні (II і III кв.), а потім через 30 днів після переведення овець на зимове утримання в листопаді-грудні (IV кв.);
- проти аскарозу свиней - квітень (II кв.), липень (III кв.) і грудень (IV кв.);
- проти метастронгілозу свиней - березень (I кв.), жовтень (IV кв.) і грудень (IV кв.);
- проти параскарозу коней - березень (I кв.) і жовтень (IV кв.);
- проти стронгілятозів коней - травень (II кв.) і жовтень (IV кв.);
- проти цестодозів собак - березень (I кв.), червень (II кв.), вересень (III кв.) і грудень (IV кв.).

Лікувально-профілактичні обробки тварин проводять:

— проти корости і ектопаразитів овець після стрижки - травень-червень (II кв.) і вересень (III кв.);

— проти ектопаразитів свиней;

— щоквартально;

— проти піроплазмідозів;

— протягом часу можливого паразитування кліщів на тваринах (II-III кв.);

— проти підшкірного оводу великої рогатої худоби —(I - II і III - IV кв.).

У цих методичних вказівках наведено основні заходи і терміни їх проведення, котрі, як правило, передбачаються в плані. Планування інших обробок визначається конкретною епізоотичною ситуацією, діючими інструкціями і настановами.

Річний і кварталний обсяги робіт у плані подаються у вигляді цифрових показників. Цифри повторних обробок тварин беруться в дужки. Громадське поголів'я показується в чисельнику, а тварини особистого користування — у знаменнику.

Розроблений в господарстві план погоджується з головним інспектором державної ветеринарної медицини району і затверджується керівником сільсько-господарського підприємства. Затверджений план є обов'язковим для виконання.

Протягом року в план можуть вноситись зміни і доповнення, обумовлені динамікою епізоотичної обстановки в господарстві, районі чи області.

Плани господарств включають в загальний план ветеринарно-профілактичних і протиепізоотичних заходів району, який затверджується державною адміністрацією.

Показники плану протиепізоотичних заходів є основою для розрахунків матеріально-технічного забезпечення запланованих заходів і їх фінансування.

При визначенні потреби біопрепаратів керуються настановами з їх застосування, а їх вартості — закупівельними цінами. До вирахованої потреби біопрепаратів робиться 5—10 % надбавка (залишки у флаконі, шприці, голках).

До плану протиепізоотичних заходів складається пояснювальна записка. В ній обґрунтовують необхідність проведення передбачених у плані заходів, вказується поголів'я громадського і особистого користування, що підлягатиме обробкам, наводяться діагностичні препарати, вакцини і лікувально-профілактичні засоби, які плануються для застосування (ці дані необхідні для складання річних заявок на біопрепарати і лікувально-профілактичні засоби), впровадження технічних засобів для групових обробок тварин, досягнення науки та передового досвіду, наводяться календарні терміни окремих обробок, направлення крові в лабораторію та інша інформація на вимогу головного інспектора ветеринарної медицини району.

Погоджено
 Начальник управління
 Ветеринарної медицини
 Кам'янець-Подільського району
 «___» _____ 20__ р.
 _____ ПП
 (підпис)

Затверджено
 Протокол засідання правління
 господарства
 № _____
 «___» _____ 20__ р.

**ПЛАН
 ВЕТЕРИНАРНО-ПРОФІЛАКТИЧНИХ ТА ПРОТИЕПІЗООТИЧНИХ ЗАХОДІВ
 ГОСПОДАРСТВА КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ
 НА 20__ р.**

№ п/п	Протиепізоотичні заходи, характер досліджень, обробок і т.д.	Кількість головообробок	Кількість досліджень, щеплень, обробок по кварталах				Загальна кількість обробок за рік	Вартість обробки 1 голови, грн	Загальна вартість запланованих робіт
			I	I	II	I			
1	Діагностичні заходи, характер досліджень, обробок і т.д.								
2	Діагностичні щеплення: 1. Сибірка: Коней ВРХ Овець і кіз 2. Бешиха свиней 3. Чума свиней і т.д.								
3	Лікувально-профілактичні обробки 1. Дегельмінтизація проти: Фасціольозу: ВРХ Овець 2. Купання овець проти корости 3. Обробка проти піроплазмі дозі в: ВРХ і т.д.								

Головний ветеринарний лікар господарства _____ (ПП)

«___» _____ 20__ р.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Яке значення мають плани у ветеринарній справі?
2. Які основні вимоги до планів за їх складання?
3. Яких принципів потрібно дотримуватись під час складання планів?
4. Які є види планів у ветеринарній справі і на який термін їх складають?
5. Які складові частини має план ветеринарно-профілактичних та протиепізоотичних заходів і хто його затверджує?
6. З яких розділів складається власне план ветеринарно-профілактичних та протиепізоотичних заходів, дати їм характеристику?
7. В які терміни складають плани ветеринарно-профілактичних та протиепізоотичних заходів і хто несе відповідальність за їх складання?

Тема 2. План ветеринарно-санітарних заходів. План профілактики незаразних хвороб тварин. План заходів по профілактиці і ліквідації яловості та неплідності.

МЕТА: Навчити студентів плануванню ветеринарно-санітарних заходів.

МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: Таблиця плану ветеринарно-санітарних заходів; Методичні вказівки "Планування ветеринарних заходів".

ЗАВДАННЯ 1. ПЛАН ЗАХОДІВ З ПРОФІЛАКТИКИ НЕЗАРАЗНИХ ХВОРОБ

Матеріали ветеринарної статистики свідчать про те, що незаразні хвороби в ряді зон країни складають більше 95 % всіх хвороб худоби та птиці. Їх реєструють у 40-43 % великої рогатої худоби (до обороту стада), у 45-48 % свиней, у 27-30 % овець. Особливо високі захворюваність і падіж молодяку раннього віку. Економічний збиток, що наноситься незаразними хворобами, в даний час в деяких господарствах в десятки, а то й сотні разів перевищує втрати від заразних хвороб. Це підтверджує економічну доцільність складання плану попередження та ліквідації незаразних хвороб тварин.

На відміну від плану профілактичних протиепізоотичних заходів план профілактики незаразних хвороб розробляють в тваринницьких господарствах і лише в деяких випадках в масштабі району.

План профілактики незаразних хвороб являє собою систему заходів, спрямованих на попередження або усунення причин захворювання та загибелі тварин.

Захворюваність і падіж сільськогосподарських тварин від незаразних хвороб завдають значних економічних збитків тваринницьким господарствам. Матеріали ветеринарної статистики свідчать, що найчастіше реєструються захворювання органів травлення та дихання. Як відомо, зараз втрати в тваринництві від незаразних хвороб у декілька разів перевищують втрати від заразних.

У зв'язку з цим попередження захворювань незаразної етіології і втрат від них ветеринарні спеціалісти зобов'язані проводити планово.

Планування ветеринарних заходів проти незаразних хвороб повинно ґрунтуватися на біологічному законі відповідності факторів зовнішнього середовища особливостям обміну речовин і рівню продуктивності тварин. Рівень перетравного протеїну повинен складати не менше 100 - 110 г. в 1 к. од. при цукрово-протеїновому співвідношенні 0,8:1,2.

В основу боротьби з незаразними хворобами тварин мають бути покладені заходи господарств із забезпечення повноцінної годівлі і оптимальних зоогігієнічних умов утримання поголів'я.

Пристаючи до розробки плану профілактики незаразних хвороб тварин ветеринарним спеціалістам необхідно вивчити:

- стан тваринництва (кормову базу, умови утримання тварин і догляд за ними);
- захворюваність і загибель тварин від незаразних хвороб шляхом аналізу документів первинного ветеринарного обліку, форми звітності 2-вет.;
- причини захворюваності тварин шляхом аналізу раціонів годівлі, експертиз лабораторних досліджень сироватки крові, кормів, води, ґрунту;
- повноцінність годівлі і утримання глибоко тільних корів;
- гігієну випоювання і утримання новонароджених телят;
- наявність рекомендованих засобів для профілактики незаразних хвороб і можливості їх придбання.

При розробці плану необхідно пам'ятати, що попередити і ліквідувати масові хвороби незаразної етіології тільки за допомогою будь-якого самого ефективного засобу неможливо, необхідний комплекс господарських, зоотехнічних, санітарних і ветеринарних заходів, спрямованих перш за все на усунення причин цих захворювань. План профілактики незаразних хвороб тварин передбачає організаційно-господарські, зоотехнічні і ветеринарні заходи і складається із двох частин: текстової і власне плану.

Організаційно-господарські і зоотехнічні заходи викладаються в текстовій частині, а ветеринарні — у власне плані.

У **текстовій частині** плану викладаються такі питання:

- потреба і забезпечення тварин кормами;
- суворе дотримання технології утримання тварин, особливо тільних;
- забезпечення постійними кадрами тваринників;
- своєчасний ремонт приміщень (згідно з окремим планом);
- літньо-табірне утримання тварин, особливо маточного поголів'я і молодняку;
- суворе дотримання розпорядку робочого дня на фермі;
- охорона тварин від стресових впливів;
- будівництво родильних відділень і профілакторіїв, літніх таборів, ветеринарно-санітарних об'єктів.

Власне план ветеринарних заходів складається за спеціальною формою, в якій передбачаються такі графи: назва заходів, обсяг робіт на рік, у т. ч. по кварталах, його виконання.

При його розробці необхідно керуватися такими рекомендаціями. Одним із основних методів групової профілактики незаразних хвороб є диспансеризація маточного поголів'я і молодняку. Диспансеризація являє собою клінічне дослідження тварин, вивчення умов їх утримання, годівлі, лабораторне дослідження крові, сечі, молока (від 10—15 % клінічно здорових корів і нетелів). Сироватку крові досліджують на вміст каротину, кальцію, неорганічного фосфору, кетонівих тіл, цукру і на кислотну ємкість; сечу — на наявність кетонівих тіл, уробіліну, білка, визначають її питому вагу і рН. Молоко перевіряють на кислотність, вміст кетонівих тіл. Одночасно корів досліджують на прихований мастит.

Якщо при лабораторних дослідженнях встановлено відхилення фізіологічних показників, то вживають заходів до нормалізації годівлі тварин, вводять кормові добавки, вітаміни, макро- і мікроелементи, необхідні для нормальної життєдіяльності.

В основу профілактики незаразних хвороб і забезпечення високої продуктивності тварин покладена біологічно повноцінна і нормована годівля тварин доброякісними кормами. Тому ветеринарні працівники повинні постійно контролювати якість кормів і підготовку їх до згодовування.

При проведенні аналізу утримання різних вікових груп тварин потрібно звертати увагу на дотримання параметрів мікроклімату в приміщеннях.

Успіх профілактики значною мірою визначається наявністю постійних кадрів тваринників, їх професійною майстерністю. Особливу увагу необхідно звертати на отримання здорового приплоду. Основними причинами народження кволого приплоду,

підвищення його сприйнятливості до різних хвороб є порушення правил відтворення поголів'я, неповноцінна і одноманітна годівля вагітних маток, неправильна підготовка до родів.

Проведення заходів щодо профілактики травматизму, отруєнь токсичними грибами чи їх токсинами, отрутохімікатами, пестицидами є обов'язковим і передбачається планом.

У профілактиці незаразних хвороб дуже важливе значення має проведення ветеринарно-просвітньої роботи серед працівників тваринництва і населення.

Для проведення запланованих заходів потрібно мати необхідну кількість медикаментів, вітамінів, мікроелементів та інших засобів. Тому після складання плану визначають потребу препаратів на рік і поквартально, дають заявку згідно із встановленим порядком у районну ветеринарну аптеку, визначають вартість препаратів і включають її в план фінансування ветеринарних заходів на наступний рік.

Головні лікарі ветеринарної медицини сільськогосподарських підприємств розробляють план профілактики незаразних хвороб тварин у межах господарства, завідувачі лікарнями, дільницями ветеринарної медицини — для зони обслуговування. Головні інспектори ветеринарної медицини районів на підставі планів, які подаються господарствами, лікарнями і дільницями, розробляють план по району.

Підготовлений план обговорюють на виробничій нараді господарства або засіданні правління господарства, а плани, розроблені ветеринарними установами, на нараді ветеринарних спеціалістів району.

План профілактики незаразних хвороб після погодження з керівником державної установи ветеринарної медицини затверджується наказом (рішенням правління) сільськогосподарського підприємства, а план по району — розпорядженням державної адміністрації району. Після затвердження план обов'язковий для виконання всіма спеціалістами і працівниками тваринництва.

Начальник загону з незаразних хвороб та неплідності маточного поголів'я відповідальний за виконання цього плану в районі, надає практичну допомогу спеціалістам сільськогосподарських підприємств і дільничних лікарень, контролює їх роботу. Підсумки виконання плану по господарству слід проводити поквартально, а по району — за півріччя.

Погоджено
 Начальник управління
 Ветеринарної медицини
 Кам'янець-Подільського району
 «___» _____ 20__ р.
 _____ ППП
 (підпис)

Затверджено
 Протокол засідання правління
 господарства
 № _____
 «___» _____ 20__ р.

План заходів щодо профілактики незаразних хвороб тварин в господарстві Кам'янець-Подільського району

Хмельницької області 20__ р.

Назва заходів	Одиниця виміру	План на рік	У тому числі по кварталах				Виконання за рік	% виконання
			I	II	III	IV		
Диспансеризація тварин: Корів і телиць парувального віку Бугаїв Свиноматок і ремонтних свинок Кнурів Коней								
Дослідження сечі на кетоніві тіла								
Проведення біохімічних досліджень крові, сечі, молока для контролю обміну речовин: корів, нетелів, телиць, бугаїв свиноматок								
Дослідження кормів на протеїн, каротин, кальцій, фосфор, кислотність: Сіно Борошно трав'яне Силос і т.д.								
Дослідження кормів на наявність отрутохімікатів, грибів або їх токсинів тощо: Грубі корми Сіно і т.д.								
Дослідження якості води								
Для профілактики порушення обміну речовин ввести в раціон: Вітамінні препарати Свиням Телятам і т.д. Премікси ВРХ ДРХ і т.д.								
Розчистка ратиць ВРХ і т.д.								

Головний ветеринарний лікар господарства _____ (ППП)
 «___» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ 2. ПЛАН ЗАХОДІВ З ЛІКВІДАЦІЇ ЗАРАЗНИХ ХВОРОБ

Спалах заразних хвороб тварин спричиняє вагомі економічні збитки їх власникам та є небезпекою для інших тварин і людей, тому служба ветеринарної медицини повинна вчасно та правильно поставити діагноз і провести всі заходи, щоб блокувати захворювання у первинному вогнищі та не допустити його поширення на інші території. Ліквідація заразних захворювань є обов'язком державної, відомчої та приватної ветеринарної медицини. Щоб правильно та на належному рівні організувати і провести ветеринарні заходи, спрямовані на ліквідацію конкретного захворювання, потрібно скласти науково-обґрунтований план із локалізації та ліквідації цієї інфекції.

У цьому разі ветеринарні спеціалісти керуються Статутом ветеринарної медицини і діючими інструкціями. Тільки планове проведення оздоровчих заходів дозволить в короткий термін з найменшими економічними втратами ліквідувати захворювання.

Плани заходів з ліквідації заразних хвороб розробляються комісійно (в більшості випадків) або спеціалістами ветеринарної медицини району та господарства.

До складу комісії, як правило, входять головний інспектор ветеринарної медицини району та головний лікар господарств, головний зоотехнік і керівник господарства, а при ліквідації антропоозоозного захворювання — головний лікар райсанепідемстанції. В деяких випадках до складу комісії включають представника управління ветеринарної медицини області, провідних вчених науково-дослідних або навчальних інститутів.

Перед складанням плану ліквідації інфекційної хвороби тварин, комісія ретельно проводить епізоотологічне обстеження господарства і складає акт.

При встановленні діагнозу на заразне захворювання (ствердженого експертизою лабораторії ветеринарної медицини або актом епізоотологічного обстеження господарства) розпорядженням державної адміністрації району господарство оголошується неблагополучним і вводяться ветеринарно-санітарні обмеження або встановлюється карантин.

У неблагополучному господарстві головним лікарем ветеринарної медицини разом з начальником протиепізоотичного загону підприємства ветеринарної медицини району (або із завідуючим дільничною лікарнею, дільницею ветеринарної медицини) розробляється план організаційно-господарських, ветеринарно-санітарних і спеціальних заходів з ліквідації хвороби, який затверджується головним державним інспектором ветеринарної медицини району або області і додається до розпорядження районної державної адміністрації.

Згаданий план заходів (який також називається календарним планом заходів оздоровлення господарства від заразного захворювання) складається із вступу і власне плану.

Вступ (або текстова частина плану) відображає:

- коротку характеристику господарства, його спеціалізацію і природно-кліматичні умови;
- поголів'я тварин (за видами і віковими групами), технологію утримання, стан приміщень, забезпеченість кадрами тваринництва;
- кормову базу (потреба і забезпеченість за видами кормів), повноцінність раціонів, водопостачання;
- ветеринарно-санітарний стан ферм, пасовищ і природних водоймищ;
- порядок комплектування господарства тваринами;
- епізоотичний стан господарства і регіону;
- обґрунтованість діагнозу;
- динаміка захворювання і загибелі тварин;
- які оздоровчі заходи проводились в господарстві;
- на основі якого документу розроблений план.

У власне плані передбачаються такі графи: назва заходів, терміни виконання, відповідальні за виконання і замітки.

Розділи плану

1. Організаційно-господарські заходи.

2. Ветеринарно-санітарні заходи.

3. Охорона людей від захворювання (при антропозоонозах). В останньому розділі вказується прізвище спеціаліста, на якого покладено контроль за виконанням плану, приблизний термін (квартал) оздоровлення господарства і підписи осіб, що брали участь в його складанні.

У цілях підвищення відповідальності посадових осіб за виконання плану оздоровчих заходів у сільськогосподарських підприємствах різної форми власності приймається рішення, де вказуються основні положення плану і відповідальні виконавці за кожний захід.

Основний організатор і виконавець плану — головний лікар ветеринарної медицини господарства.

При необхідності головний інспектор ветеринарної медицини району щорічно розробляє доповнення до плану, яке затверджується державною адміністрацією району.

Періодично головним державним інспектором ветеринарної медицини району здійснюється контроль виконання плану оздоровлення господарства з обов'язковим складанням акта (при хронічних інфекціях — не рідше двох раз на рік) і розглядом його керівництвом господарства.

При виконанні плану заходів з оздоровлення господарства від заразного захворювання, головний лікар державної ветеринарної медицини району створює комісію, яка проводить ретельне епізоотологічне обстеження господарства на предмет зняття карантину. На підставі акта епізоотологічного обстеження він розробляє проект розпорядження державної адміністрації району про зняття обмежень (карантину) з господарства і оголошення його благополучним щодо заразного захворювання. Після прийняття розпорядження державною адміністрацією району господарство вважається оздоровленим.

Зразок №3

Начальник управління державної
ветеринарної медицини

«_____» _____ 20__ р.

_____
ППП

(підпис)

П Л А Н

організаційно-господарських і ветеринарно-санітарних заходів із ліквідації лейкозу
великої рогатої худоби в господарстві

Кам'янець-Подільського району Хмельницької області на 20__ — 20__ рр.

Коротка характеристика господарства (описати)...

Епізоотичний стан (описати)...

Назва заходів	Термін виконання	Відповідальний за виконання	Примітки
1	2	3	4
I. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ГОСПОДАРСЬКІ ЗАХОДИ			
<p>Територію ферми повністю огородити За в'їздом на територію ферми здійснювати належний контроль</p> <p>Дезбар'єр привести до робочого стану, забезпечити дезінфекційними розчинами Забезпечити роботу санпропускника, обладнати параформалінову камеру. У господарстві заборонити:</p> <p>а) вивіз дорослої великої рогатої худоби для племінних і товарних цілей; б) перегрупування тварин без дозволу головного лікаря ветмедицини гос-ва; в) доступ на неблагополучну ферму сторонніх осіб і транспорту; г) використання для харчування людей і годівлі тварин молока, одержаного від хворих на лейкоз тварин. Утримувати у належному ветеринарно-санітарному стані тваринницькі приміщення, територію ферм і дезкилимки. Проводити санітарний день на фермі.</p>	<p>До 24.09.2026р . Постійно</p> <p>На період неблагополуччя 1 раз на тиждень</p>	<p>Керівник господарства, зав. фермою. Зав. фермою, гол. лікар вет.мед. гос-ва. Гол. лікар, зав. фермою</p>	
<p>Закріпити за неблагополучною щодо лейкозу фермою постійний обслуговуючий персонал і транспортні засоби Забезпечити повноцінну годівлю тварин і утримувати їх за статеві-віковими групами</p>	<p>На період неблагополуччя Постійно</p>	<p>Зав. фермою Гол. зоотехнік</p>	
1	2	3	4
<p>Проводити дератизацію у тваринницьких приміщеннях Упорядкувати нумерацію тварин на фермах</p>	<p>2 рази на місяць До 30.09.2026р .</p>	<p>Гол. лікар, зав. фермою Гол. зоотехнік, зав. фермою</p>	

Забезпечити пастеризацію молока від РІД (+) корів в умовах господарства	На період неблагополуччя	Керівник господарства, зав. фермою	
ІІ. ВЕТЕРИНАРНО-САНІТАРНІ ЗАХОДИ			
Провести серологічне (РІД) дослідження на лейкоз великої рогатої худоби старше 6-місячного віку РІД-негативне поголів'я великої рогатої худоби залишити у приміщеннях ферм № 1 — № 6 (після попередньої механічної очистки і дезінфекції тваринницьких приміщень, інвентарю тощо)	До 25.09.2026р. До зняття обмежень До зняття обмежень	Гол. лікар Гол. лікар, зав. фермою Зав. фермою, гол. лікар	
РІД-позитивне поголів'я великої рогатої худоби розмістити у приміщенні № 7 і № 8 І т. д.			
Організувати медичний огляд обслуговуючого персоналу ферми з проведенням повної їх диспансеризації Не допускати до роботи на фермах хворих людей	Два рази на рік Постійно	Зав. фермою Зав. фермою	
Забезпечити тваринників двома комплектами спецодягу і одним комплектом взуття	-//-	Зав. фермою	
На кожній фермі обладнати умивальники і забезпечити рушниками та милом	-//-	Зав. фермою	
Душові кімнати привести до належного стану і забезпечити їх роботу у безперервному режимі. Обладнати титан для підігріву води в душових кімнатах	-//-	Зав. фермою	
Організувати прання спецодягу на території ферми	-//-	Зав. фермою	

ПІДПИСИ :

Керівник господарства

(П.І.Б.)

Головний лікар ветмедицини господарства

(П.І.Б.)

Головний зоотехнік господарства

(П.І.Б.)

Завідувач Фермою

(П.І.Б.)

_____

_____

_____

_____

ЗАВДАННЯ 3. ПЛАН ВЕТЕРИНАРНО-САНІТАРНИХ ЗАХОДІВ

План ветеринарно-санітарних заходів у господарствах і регіонах, благополучних з інфекційних хвороб, має профілактичний характер, спрямований на знищення умовно—патогенних збудників заразних хвороб і їх носіїв, тобто на розрив епізоотичного ланцюга. Він складається з трьох розділів: заходи з дезінфекції, дератизації та дезінсекції.

Приступаючи до планування ветеринарно-санітарних заходів на наступний календарний рік, лікар ветеринарної медицини уточнює поголів'я тварин за видами і віковими групами, їх розміщення на відділеннях і фермах; епізоотичний стан кожної ферми або населеного пункту, наявність гризунів і шкідливих комах; об'єкти дезінфекції, дератизації і дезінсекції (кількість тваринницьких приміщень, вигульних дворів, літніх таборів, складів, збереження продуктів і сировини тваринного походження, гноєсховищ і рідинозбірних колодязів); визначає технічні засоби для проведення ветеринарно-санітарних заходів та їх стан.

При складанні розділів плану необхідно знати

а) з дезінфекції:

- об'єкти дезінфекції, в т. ч. кількість корівників, телятників, родильних приміщень, профілакторіїв, свинарників, конюшень та ін.;
- дезречовини, які використовуються;
- спосіб дезінфекції (при зрошуванні необхідно визначити площу об'єктів, при аерозольній дезінфекції — кубатуру);
- концентрацію розчину або аерозолі;
- норму використання дезречовини на 1 м² або на 1 м³;
- потребу в натуральних дезречовинах (в кг, л) на одну дезінфекцію;
- періодичність дезінфекції;
- потребу в дезречовинах на рік (їдконого натру, формаліну тощо), а також їх вартість;

б) з дератизації:

- об'єкти дератизації і їх площу;
- наявність гризунів на об'єктах (їх чисельність);
- норму витрачання дератизаційних речовин на 100 м² на одну дератизацію;
- періодичність дератизації;
- потребу в дератизаційних речовинах на рік та їх вартість;

в) з дезінсекції:

- об'єкти дезінсекції і їх площу (або кубатуру);
- концентрацію розчину (газу);
- норму витрати на 1 м² або на 1 м³;
- періодичність обробок;
- потребу в інсектицидах на рік та їх вартість.

У формі плану передбачені такі графи: види робіт і найменування тваринницьких приміщень, їх кількість, площа або кубатура, річні або кварталні об'єми робіт з дезінфекції, дератизації, дезінсекції.

Плани ветеринарно-санітарних заходів розробляються лікарями ветеринарної медицини сільськогосподарських підприємств різної форми власності на календарний рік, погоджуються з начальником управління ветеринарної медицини району або області і затверджуються керівниками господарств.

ЗАВДАННЯ 4. ПЛАН ПРОПАГАНДИ ВЕТЕРИНАРНИХ ЗНАНЬ

Пропаганда ветеринарних знань — складова частина різносторонньої діяльності спеціалістів ветеринарної медицини. Її проводять планово з метою систематичного підвищення рівня знань з ветеринарної медицини працівників тваринництва, складів продуктів та сировини тваринного походження, власників тварин.

Пропаганду ветеринарних знань розділяють на усну, друковану і наочну.

Усна пропаганда ветеринарних знань передбачає виступи спеціалістів з лекціями по місцевому радіомовленню, в сільських клубах, на фермах тощо, з доповідями із спеціальних питань на семінарах працівників сільського господарства, бесіди з працівниками ферм, власниками худоби і птиці, працівниками заготівельних і складських організацій, робітниками харчових і сировинних промислових підприємств.

Друкована пропаганда передбачає випуск (щомісячно або щоквартально) стінгазет «Голос лікаря ветеринарної медицини» або «Ветеринарні поради», які вивішуються в приміщеннях установ державної ветеринарної медицини, ветеринарної просвіти сільських клубів, будинках тваринників тощо; друкування в газетах та журналах статей і заміток щодо профілактики хвороб тварин, птиці, бджіл і риби.

Наочна агітація і пропаганда передбачає організацію постійно діючих і пересувних виставок досягнень передового досвіду в галузі ветеринарії, новітніх інструментів, обладнання, медикаментів, дезінфекційних речовин; демонстрування науково-популярних фільмів з ветеринарії, організацію куточків пропаганди ветеринарних знань в кімнатах для відпочинку тваринників та ін.

При обласних підприємствах ветеринарної медицини є підрозділи, які займаються пропагандою ветеринарних знань. Вони оснащені технічними засобами: автобусом, кіноустановкою, магнітофоном, а також тематичними стендами.

Передовики ветеринарно-просвітньої роботи планують і проводять комбіновані форми ветеринарної пропаганди. Наприклад, усна пропаганда доповнюється демонструванням діафільмів, фотокарток, натуральних експонатів (матеріалів).

Друковані форми ветеринарно-просвітньої роботи можуть бути представлені малюнками, портретами передових лікарів ветеринарної медицини.

При всіх формах пропаганди надається великого значення питанням профілактики і заходам боротьби з заразними хворобами, економічному збитку від них, ступеню небезпеки їх для людини; дотриманню зоогігієнічних і ветеринарно-санітарних правил годівлі та утримання тварин, профілактиці незаразних хвороб; ефективним схемам і засобам лікування хворих тварин, ветеринарно-санітарній експертизі продуктів забою та ін.

У господарстві план ветеринарної пропаганди має бути спрямований на виконання виробничих завдань в галузі тваринництва і підвищення економічної ефективності роботи ветслужби.

Для читання лекцій і проведення бесід залучаються не тільки спеціалісти свого господарства, а також спеціалісти ветеринарної медицини району, співробітники вузів і наукових установ.

Форма плану пропаганди ветеринарних знань має такі графи: назва теми лекції, бесіди або іншого заходу, дата проведення і відповідальний за виконання.

Районний план розробляється головним інспектором ветеринарної медицини району і затверджується державною адміністрацією району; в господарствах — головним лікарем ветеринарної медицини господарства і затверджується його керівником.

ЗАВДАННЯ 5. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИКОНАННЯ ПЛАНІВ ВЕТЕРИНАРНИХ ЗАХОДІВ

Організація виконання планів ветеринарних заходів покладається на керівника ветеринарної медицини держустанови або господарства.

З метою оперативного керівництва і контролю виконання поточних планів у держустановах і в господарствах розробляються календарні (місячні) плани, де вказуються найменування заходів, місце роботи, дата виконання і прізвище виконавця. Календарний план ветеринарних заходів є керівництвом до дії. Безумовно, важко все передбачити в плані, тому ветеринарні спеціалісти виконують також інші види робіт (надання лікувальної допомоги тваринам, проведення вимушених заходів тощо).

На початку місяця головні лікарі ветеринарної медицини господарств підбивають підсумки виконання календарного плану за минулий місяць, складають відповідні звіти, викривають недоліки та невикористані резерви з тим, щоб усунути або реалізувати їх у наступному місяці.

Підсумки виконання планових заходів за минулий місяць також щомісячно підбиваються на нарадах у державних установах ветеринарної медицини і визначаються завдання на наступний місяць.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Дати характеристику плану ветеринарних заходів з профілактики незаразних хвороб тварин.
2. Коли і ким розробляється план організаційно-господарських та ветеринарно-санітарних заходів з ліквідації інфекційного захворювання? Хто його затверджує і хто підписує?
3. Які складові частини має план організаційно-господарських та ветеринарно-санітарних заходів з ліквідації інфекційного захворювання?
4. Дати характеристику текстової частини плану організаційно-господарських та ветеринарно-санітарних заходів з ліквідації інфекційного захворювання.
5. На підставі яких документів складається власне план організаційно-господарських та ветеринарно-санітарних заходів з ліквідації інфекційного захворювання і які розділи він включає?
6. Коли і ким розробляється план ветеринарно-санітарних заходів з яких розділів він складається?
7. Які структури ветеринарної медицини несуть відповідальність за складання планів з пропаганди ветеринарних знань і яка необхідність у цих планах? Дати характеристику плану.
8. Хто складає календарний план роботи служби ветеринарної медицини і на який термін? На підставі яких планів складають календарний план роботи служби ветеринарної медицини?

Тема 3. Порядок встановлення та зняття карантину, загрозової зони.

Вивчення ветеринарно-санітарного та епізоотичного стану тваринництва.

Організація заходів по ліквідації хронічних інфекційних хвороб тварин.

МЕТА: Навчити студентів готувати документи при встановленні та знятті карантину, загрозової зони та освоїти методику проведення ветеринарно-санітарного та епізоотичного обстеження тваринницьких ферм.

МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: Закон України Про ветеринарну медицину, зразки рішень по карантину. Таблиця «Схема ветеринарно-санітарного та епізоотичного обстеження ферм», зразки актів обстеження.

ЗАВДАННЯ 1. ВИВЧИТИ ХВОРОБИ ПРИ ЯКИХ ВСТАНОВЛЮЄТЬСЯ КАРАНТИН

(Закон України «Про ветеринарну медицину», Розділ 7.)

Карантин тварин - особливий правовий режим, який застосовується в інфікованій та буферній зонах і в разі необхідності - у зоні спостереження з метою локалізації спалаху хвороби тварин і ліквідації такої хвороби згідно із законами, відповідними ветеринарно-санітарними заходами та нормативно-правовими актами, виданими відповідно до цього Закону

Загрозлива зона - це зона в якій захворювання немає, але є небезпека його виникнення. Визначення кордону загрозованої зони проводить головний державний інспектор ветеринарної медицини і воно залежить від епізоотичної ситуації, особливостей хвороби, розташування населених пунктів і їх господарсько-економічних зв'язків. Н-д: При сибірці загрозованими вважають лише близько розташовані населені пункти, при ящурі більш широкі кордони зони.

Перелік особливо небезпечних (карантинних) хвороб тварин занесених до списку МЕБ (міжнародне епізоотичне бюро):

Африканська чума свиней

Везикулярна хвороба свиней

Везикулярний стоматит

Віспа овець та кіз

Інфекційна(контагіозна) плевропневмонія великої рогатої худоби

Катаральна гарячка овець

Класична чума свиней

Ньюкасельська хвороба

Сибірка

Чума(високо патогенний грип)птиці

Чума великої рогатої худоби

Чума дрібних жуйних

Ящур

При виникненні захворювання тварин на ящур, везикулярний стоматит, везикулярну хворобу свиней, чуму великої рогатої худоби, чуму дрібних жуйних, контагіозну плевропневмонію, заразний вузликовий дерматит, лихоманку долини Ріфт, катаральну лихоманку овець, віспу овець і кіз, африканську чуму коней, африканську чуму свиней, класичну чуму свиней, високопатогенний грип птиці, хворобу Ньюкасла ветеринарні свідоцтва на перевезення (переміщення) тварин, продуктів та сировини тваринного походження із однієї території в іншу видаються керівниками районних (міських) державних лікарень ветеринарної медицини, управлінь ветеринарної медицини в районах (містах) за дозволом управлінь ветеринарної медицини у відповідній області або Автономній Республіці Крим, на міжобласні (міждержавні) перевезення у зазначених випадках - за дозволом Державного департаменту ветеринарної медицини Міністерства аграрної політики України. За цих умов у ветеринарному свідоцтві зазначаються дані про те, хто і коли дав дозвіл на перевезення, що засвідчується підписом і круглою печаткою установи державної ветеринарної медицини.

При появі особливо небезпечних хвороб встановлюють карантин, а при інших - карантинні обмеження як особливий режим на певній території, спрямований на

локалізацію і ліквідацію спалахів небезпечних інфекційних захворювань тварин.

Карантин встановлюється та скасовується рішенням місцевої державної адміністрації на відповідних територіях та виконавчими органами органів місцевого самоврядування міст обласного значення, а в межах одного або кількох регіонів - рішенням Кабінету Міністрів України за поданням Державного департаменту ветеринарної медицини. Карантин встановлюється протягом доби після виявлення карантинної хвороби тварин.

При вирішенні питання про те, які об'єкти та території підлягають карантинуванню, необхідно виходити з умов конкретної епізоотичної ситуації - це може бути окремий двір, ферма, господарство, весь населений пункт чи навіть велике місто.

Встановлення карантину повинно бути виправдане дійсною необхідністю та забезпечене контролем з боку органів місцевої влади.

Конвенційна заборона

При карантинуванні залізничних станцій, портів, пристаней на час карантину вводиться так звана конвенційна заборона, після накладання якої припиняється навантаження та вивантаження тварин, продукції і сировини тваринного походження, фуражу. Враховують при цьому ступінь контагіозності та сприйнятливості різних видів тварин. При хворобах, спільних для кількох видів тварин, заборона стосується всіх тварин та продукції і сировини; при хворобі, наприклад, птиці, заборона стосується лише перевезення птиці, яєць, пуху, пера тощо.

Конвенційну заборону на залізничну станцію, порт накладають за поданням головного державного інспектора ветеринарної медицини регіональної служби державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду на державному кордоні і транспорті начальники управлінь залізниць, річкового пароплавства, аеропортів.

Про закриття залізничних станцій, річкових портів, аеропортів повідомляють Міністерству транспорту України, всю мережу залізниць, портів. Під час карантину проводять відповідні ветеринарно-санітарні заходи для попередження розповсюдження заразних хвороб. Після ліквідації хвороби конвенційну заборону знімають телеграфною вказівкою відповідного управління залізниці, пароплавства, аеропорту.

Порядок проведення охоронно-карантинних та ветеринарно-санітарних заходів у карантинуваних об'єктах і здійснення обмежувальних та попереджувальних заходів в загрозовій зоні, визначається інструкціями по боротьбі з конкретними хворобами.

З метою посилення цих заходів при особливо небезпечних хворобах при обласних лікарнях чи лабораторіях державної ветеринарної медицини можуть організуватися тимчасові спеціальні ветеринарно-карантинні загони чи пости для контролю за дотриманням карантинних правил.

При деяких гострих інфекційних хворобах навколо карантинуваного об'єкта встановлюється загрозова зона. Перелік хвороб, при яких встановлюється загрозова зона, визначає Міністерство аграрної політики України.

Визначення кордону загрозової зони проводить головний державний інспектор ветеринарної медицини і воно залежить від епізоотичної ситуації, особливостей хвороби, розташування населених пунктів і їх господарсько-економічних зв'язків. При сибірці загрозовими вважають лише близько розташовані населені пункти, при ящурі більш широкі кордони зони.

Ознайомлення із документами які оформляються при встановленні та знятті карантину

Підставою для прийняття рішення про введення карантину є акти про встановлення заразної хвороби, висновки головного державного інспектора ветеринарної медицини про необхідність винесення такого рішення. Він же готує проект рішення чи розпорядження органу місцевої влади за таким змістом:

_____ районна державна адміністрація
_____ області

РОЗПОРЯДЖЕННЯ №

від " ____ " _____ 20__ р.

про встановлення карантину щодо класичної чуми свиней

в с. _____

_____ району _____ області
У зв'язку з виникненням в окремих дворах громадян

с. _____

захворювання свиней класичною чумою, з метою припинення поширення і якнайшвидшої ліквідації захворювання, керуючись Законом України "Про ветеринарну медицину" та інструкцією щодо заходів з профілактики та ліквідації класичної чуми свиней, районна державна адміністрація ухвалила:

1. Оголосити с. _____ неблагополучним щодо класичної чуми свиней і запровадити карантин
2. До загрозової зони віднести такі населені пункти: (наводиться їх перелік).
3. За умовами карантину в с. _____ заборонити:
  - а) ввозити та вивозити свиней (за винятком вивезення тварин на м'ясокомбінат); б) вивезення з неблагополучного пункту сирих продуктів забою свиней;
  - в) забій та перегруповання свиней у господарствах без дозволу спеціаліста ветеринарної медицини;
  - г¹) виїзд усіх видів транспорту з карантинованої території, вхід сторонніх осіб в неблагополучні двори;
  - д) вихід власників з карантинованої території у робочому одязі та взутті;
  - е) у межах карантинованої та загрозової територій проведення виставок, ярмарків, екскурсій, а також торгівля свинями та сирими продуктами їхнього забою.
4. Зобов'язати завідувача _____ дільничною лікарнею ветеринарної медицини невідкладно провести в с. _____ комплекс ветеринарно-санітарних заходів, передбачених діючою інструкцією щодо боротьби з класичною чумою.
5. Зобов'язати голову _____ сільської Ради народних депутатів забезпечити виконання в с. _____ карантинних заходів та надавати допомогу спеціалістам ветеринарної медицини у їх проведенні.
6. Контроль за виконавцем цього розпорядження покласти на головного державного інспектора ветеринарної медицини району

Голова районної державної адміністрації. _____

Залежно від характеру хвороби умови карантину можуть бути різними, але повинні ретельно відповідати вимогам діючої інструкції. При особливо небезпечних хворобах, що мають тенденцію до швидкого розповсюдження, вводять більш жорсткі заходи (заборона виходу людей за межі карантинованої території з обладнанням тимчасових гуртожитків, інтернатів; організація перевалювальних пунктів та майданчиків тощо)

В окремих випадках створюють спеціальні ветеринарно-карантинні загони для контролю за дотриманням карантинних правил з числа працівників поліції, студентів та учнів навчальних закладів або призначають спеціальних осіб найчастіше з лікарів-епізоотологів для повсякденного керівництва безпосередньо в неблагополучному пункті (начальник карантину, уповноважений з ліквідації вогнища інфекції).

Відповідальними за дотриманням карантинних правил є керівники господарств, підприємств та органів влади. Спеціалісти ветеринарної медицини разом з ними повинні широко інформувати населення про карантин і відповідальність за його виконання. Від власників тварин беруть розписку про те, що вони проінструктовані і зобов'язуються виконувати всі вимоги.

На дорогах при в'їзді та виїзді вивішують оголошення про карантин, встановлюють охоронно-карантинні пости з цілодобовим чергуванням.

Дороги перекривають шлагбаумом, встановлюють вказівки про об'їзд, обладнують дезбар'єри для знезараження коліс транспорту.

Спеціаліст ветеринарної медицини господарства чи установи після встановлення діагнозу повинен провести поголівний клінічний огляд тварин, яких розділяє на три групи: хворих, підозрілих у захворюванні та підозрілих у зараженні. Тварин першої та другої групи негайно ізолюють, а за тваринами третьої групи встановлюють ветеринарне спостереження, щоденно оглядаючи їх та вимірюючи температуру у них. Одночасно проводять ретельну дезінфекцію в осередку.

В окремих випадках для швидкої ліквідації осередку захворювання хворих тварин піддають забою або знищенню.

Згідно з законодавством про ветеринарну медицину забій або знищення, як обов'язковий захід передбачається при: контагіозній плевропневмонії великої рогатої худоби, туберкульозі, бруцельозі, інфекційній анемії та інфекційному енце-фаломієліті коней, класичній чумі свиней, пастерельозі курей, віспі птиці, інфекційному ларинготрахеїті та інфекційному бронхіті птиці.

При багатьох хворобах тварини підлягають знищенню. Це такі захворювання як сказ, ящур (при перших випадках у благополучній місцевості), туляремія, чума та рінотрахеїт великої рогатої худоби, катаральна лихоманка (синій язик) великої рогатої худоби та овець, почесу-ха (скрейпі) овець, чума верблюдів, сап, епізоотичний лімфангоїт, парувальна хвороба (трипаносомоз) коней, африканська чума однокопитних та свиней, токсоплазмоз собак та котів, мікроспорія котів, грип та Н'юкаслська хвороба, орнітоз птиці.

В залежності від характеру епізоотії тварин неблагополучного пункту та загрозованої зони щеплюють, найчастіше незалежно від строків проведення планових профілактичних щеплень. Організація цієї роботи така ж, як і при проведенні попереджувальних щеплень згідно з інструкціями та постановами, але повинна відрізнятися швидкістю її організації та проведення. В журналі реєстрації протиепізоотичних заходів роблять відповідний запис.

Одночасно проводять комплекс ветеринарно-санітарних заходів: знищення трупів тварин, очищення, дезінфекцію, дезінсекцію, дератизацію приміщень, знезараження гною тощо. Інколи трупи знищують без зняття шкір. Забороняється знімати шкіри при таких заразних хворобах: ботулізм, брадзот овець, сказ, злоякісний набряк, епізоотичний лімфангоїт коней, меліоїдоз, віспа овець та кіз, віспа свиней, сап коней, сибірка, туляремія, чума великої рогатої худоби, чума верблюдів, африканська та класична чума свиней, інфекційна ентеротоксемія овець, емфізематозний карбункул великої рогатої худоби.

Якщо за умовами карантину дозволяється зняття шкір з трупів, то воно здійснюється у спеціально відведеному місті або на заводах з виготовлення м'ясо-кісткового борошна.

Карантин знімають з господарства або населеного пункту після повного припинення захворювання тварин заразною хворобою, після закінчення встановленого інструкцією терміну і при умові проведення всіх заходів із ліквідації хвороби, в тому числі закріплювальних, зокрема заключної дезінфекції.

До зняття карантину, спеціаліст ветеринарної медицини ретельно перевіряє виконання заходів, передбачених планом ліквідації хвороби, ветеринарно-санітарного стану приміщень, інвентаря, території навколо ферм, гноєсховища, місць напування та складає відповідний акт.

Головний державний інспектор ветеринарної медицини особисто перевіряє стан виконання всіх заходів, що є підставою для подання документів з метою видання

розпорядження органів місцевої влади про зняття карантину.

При окремих інфекційних хворобах (ящур, чума великої рогатої худоби, хвороба Ауескі та ін.) після зняття карантину передбачаються додаткові обмеження стосовно заборони виведення тварин для племінних та користувальних цілей, ввезення тварин, вивезення грубих чи інших кормів тощо. Встановлюють конкретні правила використання пасовищ, водойм для напування тварин в неблагополучній місцевості.

В цих випадках у розпорядженні про зняття карантину вказують про ці обмеження і їх терміни згідно з інструкцією. Після закінчення строків обмежень додаткове розпорядження не виноситься.

Проведена схема організації протиепізоотичних заходів стосується переважно особливо небезпечних інфекційних хвороб, що мають тенденцію до швидкого розповсюдження та масового захворювання тварин.

Деяко інакше організуються заходи при появі мало контагіозних, переважно з хронічним перебігом інфекційних хвороб, а також інвазійних. Карантин не встановлюють, господарства оголошують неблагополучними, в них вводять обмеження, які мають свої особливості і вимагають до себе не менше уваги, ніж при організації протиепізоотичних заходів в карантинуваних населених пунктах.

Найчастіше карантинні обмеження вводять в господарствах при туберкульозі, лейкозі, лептоспірозі, фасціольозі, діктіокаульозі, монієзії, дерматомікозах та ін.

Лікарі ветеринарної медицини господарств чи установ дільничного типу державної ветеринарної медицини складають комплексні плани оздоровчих заходів при конкретній хворобі, в яких передбачають проведення організаційно-господарських та ветеринарно-санітарних заходів, погоджують з державною лабораторією ветеринарної медицини і головним державним інспектором ветеринарної медицини району. Плани затверджують начальники районних управлінь сільського господарства та продовольства або виносять рішення органів місцевої влади про оголошення неблагополучних господарств чи населених пунктів з окремих заразних хвороб.

У комплексних планах оздоровчих заходів згідно з діючими інструкціями в залежності від ступеня зараженості тварин можуть передбачатися різні методи оздоровлення. Наприклад, при ліквідації туберкульозу великої рогатої худоби з захворюванням невеликої кількості тварин комплекс ветеринарно-санітарних заходів включає проведення систематичних діагностичних досліджень з ізоляцією та забоем реагуючих на туберкулін тварин. При широкому розповсюдженні туберкульозу в господарстві оздоровлення проводиться найбільш доцільно шляхом повної заміни поголів'я тварин.

Тривалість обмежень залежить від особливостей прояву інфекційних і інвазійних хвороб тварин та шляхів оздоровлення.

Перед зняттям обмежень ретельно перевіряють виконання плану оздоровчих заходів, проводять ветеринарно-санітарний ремонт, заключну дезінфекцію приміщень.

ЗАВДАННЯ 2. ВИВЧИТИ СХЕМУ І ПОСЛІДОВНІСТЬ ВЕТЕРИНАРНО-САНІТАРНОГО ТА ЕПІЗОТИЧНОГО ОБСТЕЖЕННЯ ФЕРМ

ЕПІЗОТОЛОГІЧНЕ ОБСТЕЖЕННЯ ГОСПОДАРСТВА ТА МЕТОДИКА СКЛАДАННЯ АКТА

Сума знань із мікробіології, вірусології, імунології, мікології та інших наук дає можливість лікарю ветеринарної медицини сформулювати уявлення про епізоотичну ситуацію, передбачити шляхи й тенденцію подальшого розвитку епізоотії, вірно скласти епізоотологічний прогноз і на цій основі підвищити ефективність профілактичних і

протиепізоотичних заходів, які передбачають виявлення, знищення або знешкодження джерела збудника інфекції, ліквідацію або ослаблення фактора передачі, підвищення стійкості організму тварин, що знаходяться під загрозою зараження.

Оскільки вся система заходів є дуже складною, різноманітною і диференційованою для різних інфекційних захворювань, то для проведення найбільш ефективних заходів щодо ліквідації вогнища інфекції, подальшого використання й узагальнення досвіду в галузі протиепізоотичної роботи кожний спалах повинен бути детально вивчений як у напрямі епізоотологічного стану вогнища інфекції, так і з'ясування епізоотичної обстановки загалом.

З цією метою і проводиться епізоотологічне обстеження господарств, яке, за даними І. А. Бакулова, А. А. Глушкова, Я. Б. Нуйкіна (1984), і являє собою сукупність прийомів і способів, що застосовуються для вивчення різних сторін епізоотичного процесу – закономірностей виникнення, поширення, і особливостей прояву інфекційних хвороб тварин у різноманітних умовах і на різних територіях, а також для оцінки ефективності профілактичних і оздоровчих заходів, що проводяться.

Основною ланкою епізоотологічного обстеження є з'ясування природи епізоотичного вогнища. Тому, що вміння оперативно і правильно орієнтуватись у складній епізоотичній обстановці, проведення термінових і ефективних заходів з профілактики й ліквідації хвороби (епізоотії) можливе – коли будуть відомі рушійні сили епізоотичного процесу, які проявляються в даних конкретних умовах. Воно має велике значення в діагностиці інфекційних захворювань, організації планування протиепізоотичних заходів і здійсненні ветеринарно-санітарних і організаційно-господарських заходів боротьби з інфекційними захворюваннями.

Акт епізоотологічного обстеження господарства (ферми) складають на основі повного епізоотологічного обстеження. Його пишуть у довільній формі, але з дотриманням послідовності викладу результатів обстеження, згідно з наведеною нижче схемою, яка, безумовно, не є догмою й у певних, конкретних умовах деякі питання, що не мають особливої ваги, в акті можуть не висвітлюватися, й навпаки, важливі, але невраховані схемою – необхідно включити до акта.

СХЕМА ПОВНОГО ЕПІЗОТОЛОГІЧНОГО ОБСТЕЖЕННЯ ГОСПОДАРСТВА

Повне епізоотологічне обстеження господарства проводять за такою схемою (зразок):

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Загальна характеристика господарства (Пункту)

1. Найменування господарства й час його організації.
2. Його розташування – область, район, сільрада, поштова адреса.
3. Дата обстеження й склад комісії.

4. Напрямок господарства (племінне, товарне), спеціалізація (молочне, м'ясне, хутрове й ін.) та основні виробничі показники з тваринництва (надій молока, приріст живої маси, плодючість і ін.).

5. Топографічні й ґрунтово-кліматичні особливості місцевості:

- зона розташування (степ, лісостеп, ліс);
- рельєф (низовина, піднесеність, пересічна місцевість);
- ґрунт (чорнозем, глина, пісок і т. д.);
- середня температура даної місцевості в різні пори року (весна, літо, осінь, зима);
- періоди року з найбільшою кількістю атмосферних осадів, переважаючий напрямок вітру.

6. Навколишні господарства, населені пункти й підприємства, їх стисла характеристика (тваринницькі господарства, шкірзаводи, заводи з виготовлення м'ясо-кісткового борошна, утильустановки і т. д.) і благополуччя з інфекційних захворювань (коли оголошені неблагополучними або накладено карантин). Зв'язок конкретного господарства з неблагополучним пунктом.

7. Розташування прилеглих доріг, базарів, звалищ, скотомогильників і інших неблагополучних в епізоотичному відношенні місць і відстань до них.

8. Наявність тварин та птиці на день обстеження по видах і вікових групах, породи, вік, стать, вгодованість, їх походження (доморослі або де куплені, коли), характер використання;

9. Наявність тварин та птиці у приватних господарствах громадян.

10.Порядок утримання тварин різних видів і вікових груп.

11.Тваринницькі приміщення:

- характер споруд: типові, пристосовані (кам'яні, цегляні, залізобетонні, дерев'яні і т. д.);
- характеристика підлог, годівниць, проходів, підстилки;
- температурний режим приміщень (середня добова температура і її коливання);
- вентиляція (природна, штучна);

$\frac{3}{4}$ світлова площа;

- відносна вологість, загазованість (аміак, сірководень, вуглекислота, і т. д.);
- мікробне забруднення (кількість мікроорганізмів в 1 м³ повітря);
- наявність у приміщеннях або на території господарства сторонніх осіб, бродячих собак, бездомних кішок, гризунів, членистоногих і боротьба з ними;
- контакти з дикими тваринами та птицею.

12.Утримання тварин:

- стійлове індивідуальне, стійлове спільне, пасовищне, табірне;
- наявність моціону, норми навантаження.

13.Водопій:

- джерела водопостачання: річка, струмок, озеро, ставок, шахтний чи артезіанський колодязь;
- способи напування: автонапувалки, жолоби, корита;
- температура, якість води;
- санітарний стан джерел у період стійлового чи пасовищного утримання.

14. Годівля та забезпеченість кормами:

- способи транспортування, роздача кормів та згодовування (попередня підготовка корму – подрібнення, запарювання чи випасання тварин);
- часи годівлі;
- раціон, його повноцінність (білкове відношення, наявність вітамінів, мінеральних речовин);
- походження кормів, їх якість;
- лікарська оцінка раціону (виходячи з гематологічних та інших показників);
- умови зберігання кормів у господарстві (доступ людей, тварин, гризунів, токсикологічні показники);
- благополуччя по заразних хворобах місць заготівлі кормів.

15. Пасовища:

- характер пасовищ: луки суходільні, заливні, лісові, на полях;
- віддаленість пасовищ від населених пунктів, їх ветеринарно-санітарний і епізоотичний стан;
- використання пасовищ у минулому: які тварини випасалися, наявність диких і хижих тварин, гризунів;
- які кровосисні комахи зустрічаються на пасовищі, час інтенсивності їх льоту.

16. Порядок комплектування господарства тваринами, зв'язок з іншими господарствами і населеними пунктами та їх благополуччя щодо інфекційних захворювань.

17. Рух тварин у стаді і в господарстві за останні 2-3 роки:

- яка і звідки надійшла в господарство худоба, сирі тваринні продукти і корми тваринного походження?
- яких досліджень зазнавала ця худоба і якій санітарній обробці підлягали сирі тваринні продукти і корми, що завезені в господарство?

18. Укомплектованість ферми обслуговуючим персоналом і забезпеченість його спецодягом і взуттям. Стан здоров'я працівників (дата останнього медогляду).

19. Кількість і кваліфікація зооветеринарних фахівців.

Характеристика ветеринарно-санітарного стану господарства

1. Чи огорожена ферма?

2. Наявність і стан ветеринарно-санітарних об'єктів: ветеринарних лікарень, пунктів, аптек, лабораторій, діагностичних кабінетів, ізолятора для хворих тварин, приміщень для профілактичного карантинування, ветсанпропускника, дезбар'єрів, пароформалінової камери, дезкилимків і ін.
3. Способи очищення приміщень і території, прибирання гною, його зберігання, знезараження й використання.
4. Дезінфекція, дезінсекція та дератизація, терміни їх проведення. Методи проведення та способи застосування препаратів, їх характеристика.
5. Прибирання й способи знезараження трупів тварин: наявність місця розтину трупів та транспорту для їх вивезення.
6. Місця забою і вимушеного забою тварин, склади, холодильні камери й ін.
7. Ветеринарно-санітарна обробка інфікованої території й приміщень.
8. Рівень ветеринарного обслуговування, забезпеченість ветеринарним майном, медикаментами.
9. Наявність і стан документів ветеринарного обліку й звітності: акти, журнал для реєстрації хворих тварин, журнал для запису протиепізоотичних заходів; звіт про заразні захворювання тварин, протиепізоотичні заходи, незаразні захворювання тварин, ветеринарно-санітарний нагляд на забійних пунктах; результати санітарного обстеження тваринників, наявність документів санепідемстанції й ін.

СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА

Характеристика епізоотичного стану

1. Епізоотичний стан господарства в минулому (за останні роки) та на день обстеження.
2. Епізоотичний стан господарств-постачальників або господарств і пунктів, із якими підтримувалися господарські зв'язки. У великих спеціалізованих господарствах з'ясовують умови й швидкість комплектування, вік тварин, яких привезли, умови транспортування, кількість господарств-постачальників, антистресові та інші обробки тварин у цих господарствах і на комплексах.
3. Наявність плану протиепізоотичних заходів і його фактичне виконання (діагностичні дослідження тварин і їх результати, методи діагностики, терміни проведення вакцинацій і інших профілактичних обробок тварин, їх результати).
4. Захворювання й загибель худоби у приватному секторі.
5. Підстави для встановлення діагнозу:
  - епізоотологічні дані;
  - клінічне дослідження;
  - бактеріо-, вірус-, міко - чи токсикологічне дослідження;

- біологічне (зараження);
- патологоанатомічне й гістологічне;
- алергічне;
- серологічне;
- гематологічне дослідження;
- остаточний діагноз.

При проведенні опису спалаху захворювання зазначають:

- дату появи перших випадків захворювання;
- вид, стать і вік хворих тварин;
- ким, коли, і на підставі яких даних поставлено попередній або ж остаточний діагноз;
- джерела збудника інфекції й шляхи його поширення в межах господарства, пункту, району, якщо їх встановлено;
- умови зовнішнього середовища, що сприяють виникненню й розвитку спалаху хвороби;
- кількість хворих, загинувших, вимушено забитих або знищених тварин по днях;
- інтенсивність перебігу епізоотії у часі (складання графіка захворюваності, смертності й одужань);
- важкість епізоотії, що визначається летальністю;
- клінічні ознаки хвороби і патологоанатомічні зміни;
- характер епізоотії за перебігом і форми клінічного прояву хвороби;
- наявність захворювання серед людей.

Характеристика протиепізоотичних заходів

У цьому розділі дотримуються такої послідовності:

- дата оголошення господарства (пункту) неблагополучним, накладання обмеження або карантину;
- ізоляція хворих і підозрілих у захворюванні тварин;
- застосування специфічних або неспецифічних засобів лікування, симптоматична терапія (коротка характеристика цих засобів);
- вимушена вакцинація сприйнятливих тварин (повнота обхвату, дата й техніка проведення імунізації);
- поточна дезінфекція (вид дезінфектанту й спосіб його застосування);
- спосіб утилізації трупів;
- знешкодження гною і залишків корму;
- умови проведення вимушеного забою й спосіб знезараження продуктів забою;
- дата останнього випадку одужання (загибелі) тварин;
- повнота та якість виконання організаційно-господарських і ветеринарно-санітарних заходів

відповідно до плану ліквідації інфекції, розроблених на підставі діючої інструкції про заходи боротьби з певним захворюванням і урахуванням місцевих особливостей господарства;

- ветеринарно-просвітницька робота;
- повнота проведення закріплювальних заходів і дата оголошення господарства (пункту) благополучним та зняття обмеження чи карантину;
- облік ефективності заходів, що проводяться на різних стадіях перебігу епізоотичного процесу, в тому числі щеплення й терапії хворих тварин;
- охорона здоров'я людей.

ВИСНОВКИ Й ПРОПОЗИЦІЇ

У висновках стисло викладаються результати обстеження, в яких зазначають правильність і своєчасність постановки діагнозу, причини виникнення спалаху інфекції (передбачувані або точно встановлені джерела збудника інфекції, способи передачі й шляхи поширення збудника хвороби), її особливості; проводиться оцінка ефективності протиепізоотичних заходів (засобів активної й пасивної імунізації, медикаментозних, профілактичних і лікувальних засобів, дезінфекції й ін.); характеризується відповідність умов годівлі, утримання й догляду за тваринами вимогам, що пред'являються.

У пропозиціях пропонують додаткові протиепізоотичні заходи, які витікають із результатів епізоотологічного обстеження і спрямовані на усунення недоліків з означенням термінів їх виконання і відповідальних осіб.

Правильно й ретельно проведене епізоотологічне обстеження дозволяє швидко й ефективно встановити шляхи й умови занесення захворювання в господарство, шляхи його поширення, фактори, що сприяють розвитку хвороби і намітити ефективні заходи боротьби з нею.

Узагальнені результати епізоотологічного обстеження використовують для виявлення характерних особливостей епізоотичного процесу при кожній інфекційній хворобі, для розробки й удосконалення профілактики й заходів боротьби з ними.

Закономірності й умови розвитку епізоотичного процесу беруть до уваги також при епізоотологічному обстеженні благополучних господарств і пунктів із метою з'ясування можливих шляхів занесення й способів поширення при загрозі того або іншого інфекційного захворювання.

МЕТОДИКА СКЛАДАННЯ АКТА ЕПІЗОТОЛОГІЧНОГО ОБСТЕЖЕННЯ ГОСПОДАРСТВА

Під час обстеження, фахівці звертають увагу на такі основні питання: загальну характеристику тваринницького господарства; відомості про тварин; стан тваринницьких приміщень; умови утримання й годівлі тварин; наявність кровосисних комах, гризунів, кліщів; стан пасовищ; водопій тварин; порядок комплектування господарства тваринами;

епізоотичний та ветеринарно-санітарний стан господарства; благополуччя щодо інфекційних захворювань тварин сусідніх господарств і населених пунктів; епізоотичний та ветеринарно-санітарний стан різних ветеринарних об'єктів, розташованих навколо тваринницького господарства; можливий контакт тварин з дикими тваринами та ін.

Результати епізоотологічного обстеження тваринницького господарства оформляють відповідним актом у трьох примірниках. Один із них залишається в господарстві, а інші зберігаються у справах ветеринарної установи, представник якої проводив епізоотологічне обстеження.

1. Скласти акт обстеження ферми великої рогатої худоби.
2. Скласти акт обстеження свиноферми.
3. Скласти акт обстеження вівцеферми.
4. Скласти акт обстеження птахоферми.

АКТ

обстеження господарства

« _____ » 20__ р

Ми, що нижче підписалися, комісія в складі : _____

в присутності _____

склали даного акта про те, що нами цього числа проведено обстеження господарства

щодо дотримання ветеринарно-санітарних вимог до умов утримання та годівлі тварин.

Під час обстеження встановлено:

1. Розташування господарства

_____ область, район, сільрада, поштова адреса

2. Напрямок господарства _____, спеціалізація
(племінне, товарне)

(молочне, м'ясне, хутрове)

та основні виробничі показники з тваринництва

_____ (надій молока, приріст живої маси, плодючість і ін.).

3. Наявність поголів'я _____
(вид тварин, порода, вікові групи, стать, вгодованість, їх походження)

4. Наявність приміщень :

- характер споруд: типові, пристосовані

_____ (кам'яні, цегляні, залізобетонні, дерев'яні і т. д.);

- характеристика підлог, годівниць, проходів, підстилки _____

- температурний режим приміщень

_____ (середня добова температура і її коливання)

- вентиляція

_____ (природна, штучна)

- світлова площа _____

- відносна вологість, загазованість

_____ (аміак, сірководень, вуглекислота, і т. д.)

- мікробне забруднення

_____ (кількість мікроорганізмів в 1 м3 повітря)
- родильні відділення _____
_____ (наявність і санітарний стан)

- індивідуальні клітки для вирощування телят
_____
_____ (розміщення, кількість, санітарний стан)

- наявність у приміщеннях або на території господарства сторонніх осіб, бродячих собак, бездомних кішок, гризунів, членистоногих і боротьба з ними _____

- контакти з дикими тваринами та птицею _____

5. Утримання тварин: _____
_____ стійлове індивідуальне, стійлове спільне, пасовищне, табірне;

- наявність моціону, норми навантаження _____

- наявність вигульних майданчиків, їх санітарний стан _____

- наявність піднавісів та підстилки _____

6. Водопій:

- джерела водопостачання _____
_____ річка, струмок, озеро, ставок, шахтний чи артезіанський колодязь

- способи напування: _____

_____ автонапувалки, жолоби, корита

- температура (забезпеченість гарячою водою), якість води (експертні висновки) _____

- санітарний стан джерел у період стійлового чи пасовищного утримання _____

7. Годівля та забезпеченість кормами:

- _____ способи транспортування, роздача кормів та згодовування

_____

_____

_____ (попередня підготовка корму – подрібнення, запарювання чи випасання тварин)

- часи годівлі _____

- раціон, його повноцінність _____

_____ (білкове відношення, наявність вітамінів, мінеральних речовин);

- наявність та походження кормів

_____

_____ (сухі, соковиті, концкорми)

їх якість

_____

_____ (експертні висновки)

- лікарська оцінка раціону

_____

_____

_____ (біохімічні дослідження крові тварин – експертні висновки)

- умови зберігання кормів у господарстві _____

(доступ людей, тварин, гризунів, токсикологічні показники);

- схема випойки телят до 6-міс віку _____

- утримання телят до 20-денного віку _____

- благополуччя по заразних хворобах місць заготівлі кормів _____

8. Пасовища:

- характер пасовищ _____

луки суходільні, zalivні, лісові, на полях;

- віддаленість пасовищ від населених пунктів, їх ветеринарно-санітарний і епізоотичний стан _____

- використання пасовищ у минулому _____

які тварини випасалися, наявність диких і хижих тварин, гризунів

- які кровосисні комахи зустрічаються на пасовищі, час інтенсивності їх льоту

9. Укомплектованість ферми обслуговуючим персоналом і забезпеченість його спецодягом і взуттям _____

Стан здоров'я працівників

(дата останнього медогляду).

10. Характеристика ветеринарно-санітарного стану господарства :

- чи огорожена ферма _____

- наявність і стан ветеринарно-санітарних об'єктів

ветеринарних пунктів, аптек, ізолятора для хворих тварин, приміщень для профілактичного карантинування, ветсанпропускника, дезбар'єрів, пароформалінової камери, дезкилимків і ін.

- способи очищення приміщень і території, прибирання гною, його зберігання, знезараження й використання _____

- дезінфекція, дезінсекція та дератизація, терміни їх проведення. Методи проведення та способи застосування препаратів, їх характеристика (інструкції по приміненню). Якість дезінфекції (експертні висновки). Санітарні дні. _____

- прибирання й способи знезараження трупів тварин _____

наявність місця розтину трупів та транспорту для їх вивезення.

- місця забою і вимушеного забою тварин, склади, холодильні камери й ін _____

- ветеринарно-санітарна обробка інфікованої території й приміщень _____

11. Рівень ветеринарного обслуговування, забезпеченість ветеринарним майном, медикаментами _____

12. Наявність і стан документів ветеринарного обліку й звітності

_____

акти, журнал для реєстрації хворих тварин, журнал для запису протиепізоотичних заходів; звіт про заразні захворювання тварин, протиепізоотичні заходи, незаразні захворювання тварин, ветеринарно-санітарний нагляд на забійних пунктах; результати санітарного обстеження тваринників та ін.

13. Дойння _____

молокопровід, апарати, механізоване

- санітарний стан молочного обладнання та молочного блоку _____

- забезпеченість фільтруючим матеріалом, миючими та дезінфікуючими засобами _____

14. Відтворення:

- наявність ПШО, ПБ техніка _____

- санітарний стан ПШО, місце розміщення _____

- забезпеченість гарячою водою, обігрів _____

- наявність інструменту, реактивів _____

- ведення документації _____

- завіз сперми _____

(звідки, ветдокументи);

- наявність биків-плідників, доморощених биків _____

15. Діагностичні дослідження та профілактичні щеплення поголів'я _____

16. Акушерсько-гінекологічні обстеження маточного поголів'я _____

(кратність обстежень, % перегулів)

17. Абортплоди, мертвонародженні, загибель _____

(кількість, лабораторні дослідження, причини, акти списання, проведені заходи....)

18. Виділення коштів на ветеринарні медикаменти та препарати _____

(які препарати застосовувались)

19. Висновки _____

20. Пропозиції _____

Підписи :

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Що включає комплекс організаційно-господарських та спеціальних заходів щодо ліквідації заразних хвороб тварин?
2. Що таке конвенційна заборона?
3. При яких хворобах тварин піддають забою або знищенню?
4. При яких хворобах тварини підлягають знищенню?
5. Що таке термінові повідомлення про появу та розповсюдження заразних хвороб тварин?
6. Перерахуйте основні заходи, спрямовані на ліквідацію гостро перебігаючих хвороб тварин?

7. Які відмінності в організації заходів щодо ліквідації хронічних заразних хвороб тварин?
8. З якою метою проводиться ветеринарно-санітарне і епізоотичне обстеження ферм?
9. На які головні питання звертається увага при ветеринарно-санітарному обстеженні ферм?
10. Дати пояснення акту обстеження свиноферми, ферми ВРХ, вівцеферми та птахоферми.

Тема 4. Ветеринарний облік і звітність. . Ветеринарне діловодство.

Ветеринарний облік і звітність

1. Значення і форми ветеринарного обліку

Мета: ознайомитися із зразками облікової документації з питань ветеринарної медицини і порядком ведення журналів.

Матеріальне забезпечення: зразки документів ветеринарного обліку, Закон України «Про ветеринарну медицину».

Завдання:

1. Значення і форми ветеринарного обліку.
2. Ознайомитися із зразками облікової документації з питань ветеринарної медицини і порядком ведення журналів.
3. Самостійно зробити записи у наведених зразках журналів відповідно до вимог.

Теоретичні основи.

ЗАВДАННЯ 1. Значення і форми ветеринарного обліку

Ветеринарний облік - це система реєстрації і віддзеркалення процесів розвитку ветеринарної справи, явищ і чинників, що відбуваються в державній, відомчій і виробничій ветеринарній медицині. Облік як система реєстрації фактів захворюваності і смертності, тварин всіх видів при інфекційних, інвазійних, незаразних хворобах, результатів діяльності ветеринарної служби та її стану служить основою для об'єктивної оцінки якості ветеринарних заходів. Дані ветеринарного обліку є відправним матеріалом для ухвалення рішень про термінові, поточні і перспективні завдання ветеринарної служби, для розробки планів профілактичних і оздоровчих заходів, підвищення їх ефективності.

Ветеринарний облік організовується по єдиній системі, що забезпечує можливість ефективного контролю виконання планових ветеринарних заходів, дозволяє успішніше вирішувати основні завдання ветеринарної служби по профілактиці і ліквідації заразних і незаразних хвороб тварин, охороні людей від хвороб, спільних для людини і тварин.

Первинну реєстрацію захворювань і загибелі тварин, а також діагностичних досліджень, профілактичних, лікувальних, ветеринарно-санітарних заходів, ветеринарно-санітарної експертизи, лабораторних досліджень, ветеринарно-санітарного нагляду, здійснюваного посадовцями державної, відомчої, виробничої, кооперативної і підприємницької ветеринарних служб, ведуть у журналах єдиної форми, установлені Головним управлінням ветеринарії. Записи покладається вести в процесі виконання відповідної роботи або безпосередньо по її закінченні.

Ветеринарному обліку підлягають:

- спеціальні роботи, виконувані ветеринарними фахівцями в сільськогосподарських підприємствах, акціонерних товариствах, тваринницьких кооперативах, фермерських, селянських, особистих господарствах громадян; на залізничному, морському, річковому, повітряному, автомобільному транспорті, на підприємствах і в організаціях, що здійснюють заготівлю, зберігання, переробку продуктів і сировини тваринного походження;
- ветеринарно-санітарний стан тваринницьких господарств і інших підприємств, пов'язаних із тваринами, продуктами і сировиною тваринного походження; виявлені хвороби тварин (інфекційні, інвазійні, незаразні і т. д.); хворі і загинувші тварини, пункти, де реєструвалися інфекційні і паразитарні хвороби худоби і птахів; тварини, піддані вакцинаціям, лікувально-профілактичним обробкам, тощо; випадки лікування хворих тварин;
- ветеринарно-санітарний огляд і ветеринарно-санітарна експертиза м'яса, молока, інших харчових продуктів, шкіряно-хутряної сировини, шерсті і іншої сировини на м'ясокомбінатах, забійних пунктах, в лабораторіях ветеринарно-санітарної експертизи й інших ветеринарних установах; бактеріологічні, серологічні, вірусологічні і інші дослідження патологічного матеріалу, крові, сечі, молока, кормів, води й інших біологічних об'єктів у районних, міжрайонних, зональних, міських, обласних, республіканських лабораторіях: ветеринарно-санітарний огляд тварин, продуктів і сировини тваринного походження на залізничному, повітряному, морському, річковому транспорті, при експортних і імпорتنих операціях і т.д.

Ветеринарний облік здійснюється відповідно до Інструкції по ветеринарному обліку і звітності, затвердженій Держпродспоживслужбою України.

Всі журнали повинні бути переплетені і пронумеровані. На титульному листі позначаються назва журналу, найменування установи (господарства, підприємства), дата початку і закінчення записів. Журнали обліку в ветеринарній медицині підлягають зберіганню протягом трьох років з часу закінчення в них записів (за винятком журналу запису епізоотичного стану району (міста), який підлягає постійному зберіганню). В кінці журналу на окремому листі роблять засвідчувальний запис, в якому указують кількість пронумерованих листів. Цей запис завіряється підписом керівника ветеринарної установи і печаткою.

Залежно від виробничих завдань і напряму ветеринарної діяльності ведуться відповідні форми ветеринарного обліку. У лікувально-профілактичних ветеринарних установах, тваринницьких господарствах, ветеринарних кооперативах, малих підприємствах, обслуговуючих тварин, а також ветеринарними фахівцями-підприємцями ведуться наступні форми обліку:

"Журнал для реєстрації хворих тварин" (сільгоспоблік, форма № 1-вет) служить основним документом обліку лікувальної роботи, що проводиться ветеринарними установами і фахівцями. У ньому записують хворих тварин, що поступили до ветеринарних установ для амбулаторного і стаціонарного лікування, підданих лікуванню при виїзді фахівців у господарства, на ферми. У журналі записують порядковий номер первинного і повторного обліку, дату надходження тварини, власника і його адресу, стать, вид, кличку і номер тварини, дату захворювання, первинний і остаточний діагнози, додаткові дослідження, клінічні ознаки, лікувальну допомогу, рекомендації, кінець хвороби, особливі відмітки, прізвище фахівця, що проводив лікування.

При стаціонарному лікуванні особливо цінних племінних і високопродуктивних тварин

на додаток до журналу на кожну тварину ведуть історію хвороби з докладним записом перебігу хвороби, результатів подальших досліджень, подальшого лікування і т.п.

"Журнал для запису протиепізоотичних заходів" (сільгоспоблік, форма № 2-вет) служить документом для обліку планових і вимушених протиепізоотичних заходів у всіх тваринницьких господарствах і ветеринарних установах. У журналі записують: діагностичні дослідження, щеплення, протипаразитарні обробки тварин, ветеринарно-санітарні роботи. Запис ведуть в такій послідовності: дата проведення заходу, назва ферми, господарства, населеного пункту, вид і вік тварин, вид дослідження, обробки, щеплення, кількість тварин, щеплених або оброблених з профілактичною метою або вимушено, кількість тварин, підданих діагностичним дослідженням перший або другий раз у поточному році.

"Журнал для запису епізоотичного стану району (міста)" (сільгоспоблік, форма № 3-вет) є основним документом, у якому відображають всі дані про інфекційні й інвазійні хвороби, що виникають на території адміністративного району або міста. Його ведуть головні ветеринарні лікарі районів і міст. Журнал підлягає постійному зберіганню. На його титульному листі окрім звичних позначень указують, де зберігається аналогічний попередній журнал, записи в якому завершені перед початком цього журналу, і порядковий номер знову початого журналу.

У цьому журналі реєструють інфекційні хвороби, при яких встановлюються карантин і ветеринарні обмеження (сибірка, ящур, чума, хвороба Ауескі, бруцельоз, туберкульоз, трихінельоз, фіноз і т. д.). Записи ведуть по кожній хворобі окремо: дата запису, населений пункт (господарство), дата виникнення хвороби, вигляд і вік тварини, дані про встановлення діагнозу, джерело інфекції, дата і номер ухвали про встановлення карантину або обмеження, кількість хворих, загинувших, вимушено забитих, щеплених, досліджених і залишилися на кінець року, хворих тварин, дата і номер рішення про зняття карантину або обмеження, особливі відмітки, прізвище фахівця, що зробив запис.

На птахофабриках, у спеціалізованих птахівничих господарствах та інших підприємствах встановлені журнали ветеринарного обліку, що відображають особливості ветеринарної роботи в таких господарствах: "Журнал обліку діагностичних досліджень птахів" (сільгоспоблік, форма № 4-вет); "Журнал для реєстрації результатів патологоанатомічного розтину птахів на птахофабриці" (сільгоспоблік, форма № 5-вет); "Журнал для запису епізоотичного стану птахівничих господарств" (сільгоспоблік, форма № 6-вет); "Журнал для реєстрації профілактичних і вимушених щеплень птахів" (сільгоспоблік, форма № 7-вет); "Журнал обліку лікувальної обробки птахів" (сільгоспоблік, форма № 8-вет); "Журнал обліку результатів ветеринарно-санітарної експертизи тушок птахів у забійному цеху птахівничих господарств" (сільгоспоблік, форма № 9-вет); "Журнал обліку дезінфекції, дезінсекції і дератизації" (сільгоспоблік, форма № 10-вет).

У рибницьких господарствах прийнято вести єдиний журнал ветеринарного обліку "Журнал обліку дослідження риби, профілактичних і оздоровчих заходів в господарстві рибоводства (рибопромислового водоймищі)" (сільгоспоблік, форма № 11-вет).

У ветеринарних лабораторіях прийняті 11 журналів ветеринарного обліку: "Журнал бактеріологічних досліджень" (сільгоспоблік, форма №12-вет); "Журнал вірусологічних досліджень" (сільгоспоблік, форма № 13-вет); "Журнал серологічних досліджень крові" (сільгоспоблік, форма № 14-вет); "Журнал гематологічних досліджень" (сільгоспоблік, форма № 15-вет); "Журнал гістологічних досліджень" (сільгоспоблік, форма № 16-вет); "Журнал досліджень проб шкіряної і хутряної сировини на сибірку" (сільгоспоблік, форма № 17-вет); "Журнал обліку лабораторних досліджень на паразитарні хвороби тварин" (сільгоспоблік,

форма № 18-вет); "Журнал токсикомікологічних досліджень кормів і інших матеріалів" (сільгоспоблік, форма № 19-вет); "Журнал хіміко-токсикологічних досліджень" (сільгоспоблік, форма № 20-вет); "Журнал біохімічних і лабораторно-клінічних досліджень" (сільгоспоблік, форма № 21-вет); "Журнал гідрохімічних і токсикологічних досліджень рибогосподарських водоймищ" (сільгоспоблік, форма № 22-вет).

Для ветеринарного обліку в лабораторіях ветеринарно-санітарної експертизи на ринках ведуть наступні журнали: "Журнал ветеринарно-санітарної експертизи м'яса, риби, раків, яєць" (сільгоспоблік, форма № 23-вет); "Журнал обліку ветеринарно-санітарної експертизи молока і молочних продуктів" (сільгоспоблік, форма № 24-вет); "Журнал експертизи харчових продуктів рослинного походження" (сільгоспоблік, форма № 25-вет); "Журнал експертизи меду" (сільгоспоблік, форма № 26-вет).

Для обліку роботи у ветеринарних установах державного прикордонного і транспортного ветеринарного нагляду прийняті наступні журнали: "Журнал реєстрації огляду тварин на транспортному контрольному ветеринарному пункті" (сільгоспоблік, форма № 27-вет); "Журнал реєстрації огляду сировини тваринного походження на транспортному контрольному ветеринарному пункті" (сільгоспоблік, форма № 28-вет); "Журнал реєстрації санітарної обробки вагонів і пароплавів на дезпромиво-чній станції" (сільгоспоблік, форма № 29-вет); "Журнал обліку надходження і огляду експортних, імпорتنих і транзитних тварин на прикордонному контрольному ветеринарному пункті" (сільгоспоблік, форма № 30-вет); "Журнал обліку продуктів, що експортуються й імпортуються, сировини тваринного походження і фуражу, оглянутих на прикордонному контрольному ветеринарному пункті" (сільгоспоблік, форма № 31-вет). Для обліку ветеринарних заходів на підприємствах по забою тварин, зберіганню і переробці продуктів і сировини тваринного походження використовують наступні журнали: "Журнал обліку ізолюваної шкіряної і хутряної сировини і його ветеринарної обробки на шкіряно-сировинному складі (заводі)" (форма № 32); "Журнал обліку результатів огляду забійних тварин і ветеринарно-санітарної експертизи м'яса і м'ясопродуктів на бойні (забійному пункті)" (форма № 33); "Журнал ветеринарного огляду тварин на скотобазі м'ясокомбінату" (форма № 34); "Журнал обліку захворювань, відходів і ветеринарної обробки тварин в карантині і ізоляторі м'ясокомбінату" (форма № 35); "Журнал ветсанекспертизи м'яса і субпродуктів в цехах первинної обробки худоби (птахів) і на санітарній бойні м'ясокомбінату" (форма № 36); "Журнал обліку трихітелос-копії свинячих туш на м'ясокомбінаті" (форма № 37); "Журнал реєстрації проб і зразків продукції, що поступили на дослідження в лабораторію м'ясокомбінату" (форма № 38); "Журнал реєстрації бактеріологічних досліджень туш і органів (трупів) забійних тварин" (форма № 39); "Журнал реєстрації бактеріологічних досліджень ковбасних і кулінарних виробів, копченини, напівфабрикатів, кормової муки" (форма № 40); "Журнал реєстрації бактеріологічного дослідження консервів після стерилізації" (форма № 41); "Журнал реєстрації досліджень меду на свіжість" (форма № 42); "Журнал обліку дезинфекцій на забійному підприємстві" (форма № 43).

Дата	Назва ферми, відділення, господарства, населеного пункту	Вид тварин і вік	Вид дослідження, обробки або щеплення	Кількість тварин, щеплених або оброблених з профілактичною метою			Кількість тварин, вимушено щеплених або оброблених			Кількість тварин, підданих діагностичним дослідженням									
				всього	Із них		всього	Із них		Досліджено перший раз у поточному році	Досліджено другий раз у поточному році								
					Захворіло (ускладнення)	Загинуло і вимушено забито		Захворіло (ускладнення)	Загинуло і вимушено забито		первинно	Із них реагувало позитивно	повторно	Із них реагувало позитивно	первинно	Із них реагувало позитивно	повторно	Із них реагувало позитивно	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18		

Журнал для запису епізоотичного стану району (міста) (сільгоспоблік, форма № 3 – вет)

	Насел				Вия	Дата і	Кількість тварин	Дата і		Прізвище
--	-------	--	--	--	-----	--------	------------------	--------	--	----------

Рекомендована література:

1. Євтушенко А. Ф. Організація та економіка ветеринарної справи. Підручник для вищих навчальних закладів / А. Ф. Євтушенко, М. Т. Радіонов – К., Арістей. – 2004. – 186 с.
2. Бегас В. Л. Організація та економіка ветеринарної справи: практикум [для студентів факультету ветеринарної медицини] / В. Л. Бегас. – Житомир: Полісся. – 2017. – 128 с.
3. http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/8056/1/Praktykum_OEVS_2017_128.pdf
4. <http://kizman-tehn.com.ua/wp-content/uploads/2017/09/Organizatsiya-veterinarnoyi-spravi.pdf>
5. <http://medbib.in.ua/uchet-otchetnost-veterinarnom.html>
6. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2498-12/print1477052570972559>

Контрольні питання:

1. Які форми обліку ведуться в господарстві?
2. Які форми обліку ведуться на птахофабриках?
3. Які форми обліку ведуться в рибницьких господарствах?
4. Які форми обліку ведуться в лабораторіях ветеринарної медицини?
5. Які форми обліку ведуться в лабораторіях ветеринарно-санітарної експертизи?
6. Які форми обліку ведуться в установах державного прикордонного і транспортного ветеринарного нагляду?

ЗАВДАННЯ 3. Значення і форми ветеринарної звітності

Мета: вивчити форми ветеринарної звітності та порядок і вимоги до їх складання.

Матеріальне забезпечення: зразки документів ветеринарної звітності, Закон України «Про ветеринарну медицину».

Завдання:

1. Значення і форми ветеринарної звітності.
2. Скласти звіти про заразні хвороби тварин (форма № 1-вет); ветеринарні протиепізоотичні заходи (форма № 1-вет А); ветеринарно-санітарний нагляд (форма № 5-вет) і написати до них пояснювальні записки.

Теоретичні основи.

1. Значення і форми ветеринарної звітності

Ветеринарна звітність складається з окремих форм державної статистичної звітності і є основним джерелом інформації про ветеринарно-санітарний стан тваринництва, результатів роботи установ, організацій державної служби ветеринарної медицини, служб ветеринарної медицини господарств незалежно від форм власності та інших підприємств і організацій по діагностиці та профілактиці і ліквідації хвороб тварин, ветеринарному нагляду при транспортуванні, переробці тварин, продукції та сировини тваринного походження, а також торгівлі ними. Дані ветеринарної звітності складають інформаційну базу для керівництва ветеринарним обслуговуванням тваринництва.

Ветеринарні звіти складаються на підставі даних первинного ветеринарного обліку, наступним узагальненням даних про захворюваність та падіж тварин, діагностичні дослідження, профілактичні, лікувальні та ветеринарно-санітарні заходи, що

виконуються спеціалістами установ державної ветеринарної медицини та господарств незалежно від форми власності.

Звіти складаються керівниками служб ветеринарної медицини за формами, затвердженими Міністерством статистики України, у двох (трьох) примірниках, один із яких надсилається вищестоячому державному органу ветеринарної медицини, другий - залишається в справі даної установи. До звіту обов'язково додається пояснювальна записка. Дані повинні бути достовірними та арифметично вірними. Усі показники необхідно писати чітко, розбірливо та в суворій відповідальності з графами. Вносити будь-які зміни у форми держветзвітності категорично заборонено.

Відповідальність за повноту та достовірність даних, включених в документи ветеринарної звітності, несуть керівники установ державної ветеринарної медицини та інші посадові особи цих установ, керівники та спеціалісти ветеринарної медицини, служб ветеринарної медицини господарств, м'ясопереробних підприємств незалежно від форм власності та ті, що займаються підприємницькою ветеринарною практикою, в обов'язки яких входить ведення відповідних документів.

Звітність з питань ветеринарної медицини надсилається керівниками установ державної ветеринарної медицини, служб ветеринарної медицини господарств, м'ясопереробних підприємств, підприємств з виготовлення та реалізації ветеринарних препаратів незалежно від форм власності, офіційними лікарями та тими, що займаються підприємницькою ветеринарною практикою за єдиними формами звітності з питань ветеринарної медицини, затвердженими наказом Міністерства аграрної політики України в строки передбачені відповідною формою звітності з питань ветеринарної медицини.

Окрім статистичної звітності, керівники служб ветеринарної медицини області і району можуть запроваджувати оперативну (щомісячну) звітність про стан збереження тварин, відтворення поголів'я, захворюваність корів на субклінічний мастит тощо.

Звіт підписує керівник служби ветеринарної медицини і ставить дату його подання або відправлення. До звіту додається пояснювальна записка.

Кожна форма звітності з питань ветеринарної медицини складається з трьох основних частин: заголовної, змістової, оформлюючої.

В заголовній частині форми розміщені рамки подання, термін подання, найменування організації-складача інформації, поштова адреса, коди організації-складача.

В змістовій частині вказані назви звітних показників по строкам та графам.

В оформлюючій частині розміщені найменування посадової особи (посади), яка підписує звіт, її підпис, дата підпису документу, прізвище, ініціали та номер телефону виконавця.

Бланки форм звітності виготовляються типографським методом за єдиними зразками для всіх рівнів керівництва службою ветеринарної медицини.

При складанні звітів слід обов'язково дотримуватися єдиного встановленого для кожної форми порядку заповнення усіх граф уніфікованими показниками та позначеннями і їх підсумуванням. Це повинно забезпечити точність статистики та дати можливість електронно-обчислювальній техніці та сучасним математичним методом обліку для обробки та аналізу звітності.

Таблиця 1. Перелік форм звітності з питань ветеринарної медицини

Номер форми	Найменування форми звітності	Метод подання	Періодичність
1 ВЕТ	Звіт про заразні хвороби тварин	поштою	місячна
1А-ВЕТ	Звіт про ветеринарні протиепізоотичні заходи	поштою	квартальна
2-ВЕТ	Звіт про роботу державних лабораторій ветеринарної медицини з питань інфекційної патології	поштою	квартальна
2А-ВЕТ	Звіт про роботу державних лабораторій ветеринарної медицини з питань діагностики захворювань незаразної патології та досліджень сировини, продуктів тваринного походження, кормів тощо, сировини, продуктів	поштою	річна
3-ВЕТ	Звіт про роботу державних лабораторій ветеринарної медицини про результати радіологічних досліджень об'єктів ветеринарного нагляду і роботу з цивільної оборони	поштою	річна
4-ВЕТ	Звіт про наявність та рух патогенних та непатогенних культур, мікроорганізмів, токсинів та отрут тваринного і рослинного походження	поштою	Річна
5-ВЕТ	Звіт про ветеринарно-санітарний контроль і нагляд на забійно-санітарних пунктах господарств та в державних лабораторіях ветеринарно-санітарної експертизи на ринках	поштою	піврічна
6-ВЕТ	Звіт про ветеринарно-санітарний нагляд та контроль на м'ясо-птахопереробних підприємствах	поштою	піврічна
7-ВЕТ	Звіт про роботу державних інспекторів ветеринарної медицини	поштою	квартальна
8-ВЕТ	Звіт про ветеринарно-санітарний нагляд при перевезеннях продуктів тваринництва та заразні хвороби тварин, виявлені при їх транспортуванні	поштою	річна
9-ВЕТ	Звіт про ветеринарно-санітарну обробку транспортних засобів	поштою	річна
10-ВЕТ	Звіт про роботу пункту державного ветеринарно-санітарного контролю на державному кордоні та транспорті	поштою	річна
11-ВЕТ	Звіт про забезпеченість кадрами ветеринарної медицини.	поштою	річна

**ЗАВДАННЯ 4. Загальні правила складання звітів
Форма №1 -ВЕТ "Звіт про заразні хвороби тварин"**

Звітна форма № 1-ВЕТ призначена для подання в вищестоячі установи та органи управління службою ветеринарної медицини даних про виникнення, рух та ліквідацію

заразних хвороб сільськогосподарських та інших, в тому числі тварин дикої фауни. Форма № 1-ВЕТ використовується на всіх ріннях служби ветеринарної медицини від служб ветеринарної медицини господарств незалежно від форми власності до Держпродспоживслужби.

Звіт по формі № 1-ВЕТ подається щомісячно до державного реєстру по всіх зареєстрованих заразних хворобах тварин. Управління ветеринарної медицини в області звіти по списку хвороб № 1 надсилають щомісячно (а по списку хвороб № 2 - щоквартально) та звіт по всій заразній патології за підсумками року- список №3.

Звіт надсилається за таким порядком:

- пункти ветеринарної медицини, керівники служб ветеринарної медицини господарств, інших підприємств, організацій незалежно від форм власності та ті, що займаються підприємницькою ветеринарною практикою - дільничній лікарні, дільниці ветеринарної медицини - 4 числа після звітнього періоду;

-міські пункти, дільничні лікарні ветеринарної медицини міст районних центрів та ті, що займаються підприємницькою ветеринарною практикою - районним державним лікарням ветеринарної медицини - 4 числа після звітнього періоду;

-лікарні, дільничні лікарні, дільниці ветеринарної медицини адміністративних районів міст обласних центрів та міст обласних центрів та міст обласного значення - міській державній лікарні ветеринарної медицини до 4 числа після звітнього періоду;

- дільничні лікарні, дільниці ветеринарної медицини - районній державній лікарні ветеринарної медицини - 5 числа після звітнього періоду;

-районні, міські державні лікарні ветеринарної медицини - управлінню ветеринарної медицини в районі, місті до 8 числа після звітнього періоду;

-управління ветеринарної медицини в областях, місті Києві до 14 числа після звітнього періоду Держпродспоживслужбі.

Звіт про заразні хвороби тварин складають усі господарства незалежно від форм власності, що займаються розведенням, вирощуванням, відгодівлею та реалізацією тварин.

Якщо за звітний період не було виявлено виникнення заразних хвороб тварин, то звіт по формі № 1-ВЕТ не складається, а про відсутність хвороб, відповідні особи повідомляють вищестоячий ветеринарний орган листом або телеграмою.

Вихідними даними для складання звіту по формі № 1-Вет являються записи в журналах первинного обліку хворих тварин та лікувальної роботи, позитивних результатів лабораторно - діагностичних досліджень, а також в журналах епізоотичного стану тваринництва району (міста).

Зведений звіт по району (місту) складає районна, міська державна лікарня ветеринарної медицини на підставі звітів поданих керівниками структурних підрозділів.

У звіт не включаються дані не зареєстровані та не відображені у відповідних журналах та документах.

Дані по неблагополучних пунктах та захворюваннях показують у звіті окремо по кожному виду тварин (велика рогата худоба, свині, вівці, кози, хутрові звірі, тварини дикої фауни, птиці, кролі, собаки, коти, бджоли, риба), по кожній хворобі (нозологічній одиниці). При цьому хвороби плідників (бугаїв, хряків, баранів, жеребців), які утримуються на племпідприємствах виділяють окремою строкою, наприклад "Велика рогата худоба" всього, "в тому числі бугаї-плідники".

У звітах, що надсилаються в районні, міські державні лікарні ветеринарної медицини

керівниками служб ветеринарної медицини господарств, державних установ ветеринарної медицини повинні бути включені усі хвороби, які були зареєстровані та лабораторно підтверджені за звітний період в тому числі і ті, які відсутні у відповідних переліках. В таких випадках вказувати "Інші хвороби" не дозволяється.

На одному бланку форми звіту (в графі А) не дозволяється вказувати хвороби по декількох видів тварин, використовувати різні найменування однієї тієї хвороби (наприклад - інфлюєнца і грип), а також місцеві найменування хвороб.

Скорочувати назви хвороб не дозволяється. Вид тварин та назви тварин слід писати з великої літери. В графах 1, 2, 3, 4 показувати кількість виявлених та лабораторно підтверджених неблагополучних пунктів по даній хворобі, кількість тварин, що захворіли та загинули (в господарствах незалежно від форм власності) за виключенням бруцельозу і туберкульозу великої рогатої худоби та бруцельозу овець і кіз. По цих хворобах крім того, окремою строкою показують, із них в особистому користуванні населення". У графі 5 "Оздоровлено пунктів показувати усі пункти, які були оздоровлені по видах тварин та назвах хвороб".

У графах 6,7 показувати кількість неблагополучних пунктів та хворих тварин по всіх категоріях господарств незалежно від форм власності, які перейшли на слідуючий звітний період (місяць, квартал) включаючи ті, що залишилися від попереднього періоду.

Дані по бруцельозу та туберкульозу показувати в цих графах в такому ж порядку, як в графах 1, 2, 3, 4. Крім того, по бруцельозу та туберкульозу великої рогатої худоби окремою строкою показувати в тому числі із подвійною інфекцією.

При заповненні граф 1, 5 необхідно враховувати слідує: пунктом неблагополучним по заразній хворобі тварин, рахують окремий населений пункт за адміністративним поділом (хутір, селище, село, місто), на території якого виявлена в встановленому порядку така хвороба. Якщо хвороба встановлена на окремому дворі або в декількох дворах на території одного населеного пункту (села, селища) то неблагополучним рахують один пункт, так як по адміністративному його поділу.

Якщо хвороба встановлена на декількох фермах (відділах, бригадах) одного й того ж господарства, розміщеного в різних населених пунктах вказувати по кількості ферм (відділків, бригад), в яких захворіли тварини.

При бруцельозі та туберкульозі великої рогатої худоби, бруцельозі овець та кіз в господарствах, що мають декілька ферм, що мають сполучення між собою єдиним технологічним та виробничим процесами, допускається рахувати за один неблагополучний пункт всі ферми даного господарства, якщо на одній із них встановлені вказані захворювання у випадках встановлення хвороби серед тварин, що знаходились на окремих випасах, неблагополучним пунктом вважають ділянку пасовища (угіддя) де випасалися тварини, незалежно від кількості окремих гуртів, отар, стад та їх належності.

Пункт вважається неблагополучним з часу виникнення в ньому заразної хвороби і до моменту її ліквідації. У випадках повторення хвороби в раніше неблагополучному пункті, його рахують, як новий неблагополучний пункт. При виникненні на фермі (населеному пункті) хвороби спільної для всіх або декількох видів тварин (сибірка, сказ, яшур та інш.), неблагополучний пункт слід рахувати, лише по одному із видів тварин, а по іншим видам вказувати тільки кількість захворівших тварин та кількість хворих тварин, що залишилися на останнє число звітного періоду.

При інфекційних та інвазійних хворобах тварин різних видів, які викликаються різними типами одного й того ж збудника, що не передається від одного виду тварин другому,

кількість виявлених неблагополучних пунктів показують окремо по кожному виду тварин. Приклад, якщо в одному населеному пункті (на фермі) має місце хвороби коней та овець саркоптозом, то при заповненні бланку звітної форми в графі 1 окремо показувати один пункт неблагополучний по саркоптозу коней, і в тій же графі -- один пункт по саркоптозу овець; неблагополучні по бруцельозу, туберкульозу, вісні, пастерельозу та іншим заразним хворобам один і той же населений пункт (ферма) може бути неблагополучним одночасно по заразній хворобі одного найменування декількох видів тварин.

У звітах, які відносяться до хвороб бджіл, неблагополучним пунктом рахують неблагополучну пасіку, а хворою твариною - вулик (бджолосімію) в якому виявлені загинувші бджоли.

У графі "Захворіло" показувати кількість тварин, захворівших вперше за звітний період. В неї вносяться дані про тварин, визнаних хворими в порядку передбаченому відповідними інструкціями по боротьбі з заразними хворобами настановами, вказівками по діагностиці цих хвороб.

Дані про кількість тварин, реагуючих при алергічних, серологічних та гематологічних дослідженнях (на бруцельоз, туберкульоз, паратуберкульоз, лейкоз, лептоспіроз, парагрип - з великої рогатої худоби, трихінельоз, трансмесивний гастросторит свиней та інш.) в неблагополучних по цим хворобам пунктах одночасно показують в звіті по формі № 1А-ВЕТ "Звіт про ветеринарні протиепізоотичні заходи", розділ "Діагностичні дослідження".

У графу "Захворіло" не включаються дані про кількість тварин, виявлених як носіями збудників заразних хвороб (вірусів, бактерій, гельмінтів, кровопаразитів і т.д.), а також реагуючих при дослідженні на бруцельоз, туберкульоз в неблагополучних пунктах до встановлення діагнозу (їх необхідно враховувати в звіті по формі № 1А-ВЕТ).

У графі "Загинуло" показують кількість тварин, загинувших від заразних хвороб, як з кількості повторно захворівших в звітному періоді так і захворівших раніше, в т. ч. із кількості тих, які в попередньому звіті були, як ті, що залишилися на другий місяць, квартал. В число "вибувших" графу 3 включають вимушено забитих тварин, м'ясо яких не було використана в їжу. У графу 3 не враховують також тварин, вимушено забитих в зв'язку з зараженням бруцельозом, туберкульозом або іншими хворобами, якщо м'ясо від них використано в їжу, в тому числі з відповідними обмеженнями, а також тварин із числа реагуючих при дослідженні на бруцельоз та туберкульоз, загинувших та забитих з причин пов'язаних з зараженнями їх цими хворобами.

У графу 6 "Залишилось неблагополучних" пунктів на кінець звітної періоду всього показують кількість всіх неблагополучних пунктів, залишених не оздоровленими, в т. ч. виявлених не тільки за звітний період, а і тих, що були виявлені раніше, які були наведені у попередньому звіті.

У графі 5 "Залишилось на кінець звітної періоду хворих тварин показують загальну кількість хворих, що залишились із числа захворівших в звітному періоді, а також захворівших раніше, та були показані в посередньому звіті та знаходились на лікуванні, по птиці та бджолам залишок хворих не вказується.

На окремому аркуші (як додаток) складають та подають пояснювальну записку, в якій вказують більш конкретно найменування господарств незалежно від форм власності, районів, де виявлені пункти неблагополучні по сибірці, бруцельозу, туберкульозу, сказу та іншим небезпечним хворобам, причини їх виникнення, число вимушено забитих тварин, розшифровують групу інших заразних хвороб, а також захворівших, загинувших та вимушено забитих тварин в господарствах індивідуального та приватного сектору.

Повідомляють також про вжиті заходи.

Пояснювальну записку підписують начальники управлінь ветеринарної медицини в області, районі, місті та директори обласної, міжрайонної, районної, міської державних лабораторій ветеринарної медицини.

До звіту також додається інформація про проведення лабораторно-діагностичних досліджень з питань інфекційної патології та отримання позитивних результатів за звітний період, яка підписується директором обласної державної лабораторії ветеринарної медицини, а також “Дані про лейкоз великої рогатої худоби в господарствах області у розрізі районів”, згідно з таблицями.

Форма № 1А-ВЕТ "Звіт про ветеринарні протиепізоотичні заходи"

Звітна форма № 1А-ВЕТ призначена для подання в вищестоячі установи та органи управління службою ветеринарної медицини даних про виконання заходів по профілактиці заразних хвороб сільськогосподарських та інших тварин.

Форма № 1А-ВЕТ використовується на всіх рівнях служби ветеринарної медицини від господарства незалежно від форм власності до Держпродспоживслужби.

Звіт по формі № 1А-ВЕТ подається від господарства незалежно від форм власності та державних установ ветеринарної медицини та їх структурних підрозділах щоквартально.

Зразки основних форм звітності

Кому надсилається

_____

(назва та адреса утримувача)

Відправник та його адреса

_____

СТАТИСТИЧНА ЗВІТНІСТЬ **Форма № 1-вет**

Затверджена наказом Мінстату України від 27 жовтня № 342

Поштова – місячна

Подають спеціалісти ветеринарної медицини, господарств, установ державної ветеринарної медицини, та ті, що займаються підприємницькою ветеринарною практикою згідно з інструкцією про ветеринарну звітність

З В І Т

про заразні хвороби за _____ 20__ року

Вид тварини та назва хвороби	Коди тварин та хвороб	За звітний період			Залишилось на кінець звітного періоду	
		Виявлено неблагополучних пунктів	Захворіло голів	Загинуло голів	Неблагополучних пунктів	Хворих тварин (голів)
А	Б	1	2	3	4	5

Пояснювальна записка на _____ аркушах додається.

Дата _____ Посада _____

Прізвище, ім'я, по батькові виконавця _____

Підпис _____

Кому надсилається _____

Кому надсилається

_____

(назва та адреса утримувача)

Відправник та його адреса

_____

СТАТИСТИЧНА ЗВІТНІСТЬ **Форма № 1-вет А**

Поштова – квартална

Затверджена наказом Мінстату України від 27 жовтня № 342

З В І Т

про ветеринарні протиепізоотичні заходи за _____ квартал
20__ року

I. Діагностичні дослідження

Вид тварин та назва дослідження	Коди видів тварин та досліджень	Досліджень, тисяч головообробок	Реагувало позитивно голів	План головообробок звітного кварталу, тисяч
А	Б	1	2	В

II. Щеплення та лікувально-профілактичні заходи

Вид тварин та назва заходів	Коди заходів	Головообробок, тисяч
А	Б	В

III. Ветеринарно-санітарні роботи

Вид робіт	Коди робіт	Оброблено тваринницьких приміщень, територій, ферм, підприємств	
		кількість об'єктів	тис. м ²
А	Б	1	2
Дезінфекція: профілактична			
вимушена			
Дезінсекція			
Дератизація			

Пояснювальна записка на _____ аркушах додається.

Дата _____ Посада _____

Прізвище, ім'я, по батькові виконавця _____

Підпис _____

Кому надсилається

СТАТИСТИЧНА ЗВІТНІСТЬ **Форма № 5-вет**

Поштова – піврічна

(назва та адреса утримувача)

Затверджена наказом

Мінстату України від 27 жовтня № 342

Відправник та його адреса

З В І Т

**про ветеринарно-санітарний нагляд на забійних
пунктах господарств і організацій, в
лабораторіях ветсанекспертизи _____**

20__ року

*І. Кількість тварин, забитих на забійних пунктах і
подвірно, результати передзабійного огляду і
післязабійної ветсанекспертизи*

Оглянуто тварин і назва хвороб	Коди	Велика рогата худоба	Свині	Вівці і кози	Коні	Контрольна сума
А	Б	1	2	3	4	5
1. Оглянуто, всього	01					
- на забійних пунктах	02					
- подвірно	03					
2. Виявлені хвороби, випадків:						
- сибірка	04					
- туберкульоз	05					

з						
- бруцельоз	06					
- сальмонельоз	07					
- лейкоз	08					
- цистицеркоз	09					
- трихинельоз	10					
- інші інфекційні хвороби	11					
- інші інвазійні хвороби	12					
3.Направлено м'яса, туш на:						
- знезараження	13					
-утилізацію	14					

хвороби													
інші інвазійні хвороби	27												
4. Недопущено в реалізацію, всього (туш)	28												
всього (тон)	29												
в т.ч. направлено на: зnezараження (туш)	30												
зnezараження (тон)	31												
в т.ч. направлено на: утилізацію (туш)	32												
утилізацію (тон)	33												

Пояснювальна записка на _____ аркушах
додається.

Дата _____ Посада

_____
Прізвище і номер телефону виконавця

_____
Підпис _____

Контрольні питання:

1. На основі яких даних складаються звіти у ветеринарній медицині?
2. Яку роль виконує звітність у ветеринарній медицині?
3. Які форми звітності оформляються в господарстві?
4. Які форми звітності оформляються в лабораторіях ветеринарної медицини та лабораторіях ветеринарно-санітарної експертизи?
5. Які форми звітності оформляються на підприємствах по забою тварин, зберіганню і переробці продуктів і сировини тваринного походження?
6. Які форми звітності оформляються в установах державного прикордонного і транспортного ветеринарного нагляду?

Використані та рекомендовані інформаційні джерела

1. Організація ветеринарної справи : навч. посібник / В. Л. Бегас, О. Є. Галатюк, Т. О. Романишина, А. Р. Лахман. Житомир: "Євро-Волинь". - 2022. 132 с.
2. Закон України "Про ветеринарну медицину" [Електронний ресурс] : редакція від 09.05.2016. – Режим доступу: – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2498-12>.
3. Бегас В. Л. Організація та економіка ветеринарної справи: практикум [для студентів факультету ветеринарної медицини] / В. Л. Бегас. – Житомир: Полісся. - 2017. 128 с.
4. Довідник державного інспектора ветеринарної медицини на державному кордоні України / І. В. Яценко, А. В. Бабарук, І. А. Бібен, Н. П. Головка. – Х. : Стиль-Издат, 2014. 354 с.
5. Про затвердження форм державної статистичної звітності ветеринарної служби. [Електронний ресурс] : наказ Держкомстату України від 27 жовтня у No 342 – Режим доступу: –<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z078898>.
6. Ветеринарно-санітарна експертиза продуктів тваринного і рослинного походження. Навчальний посібник. / І.М Берник., Т.В. Фаріонік, Н.В. Новгородська. Вінниця. Видавничий центр ВНАУ, 2020. 232 с.
7. Організація та економіка ветеринарної справи: навч. посібник / В.В. Недосєков, Е. Хаунхорст, В. А. Ситнік та ін..Гельветика, 2019. 408 с.
8. Методика розрахунку збитків, завданих особам, які постраждали внаслідок уведення карантинного режиму для тварин або у зв'язку з проведенням робіт, спрямованих на

ліквідацію та профілактику карантинних хвороб тварин. [Електронний ресурс] : наказ Мін. аграрної політики України від 29.12.2001 №395. – Режим доступу: –<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0059-02>.

9. Бегас В. Л. Організація та економіка ветеринарної справи: практикум [для студентів факультету ветеринарної медици. Житомир: Полісся, 2017. 128 с.

10. Методичні рекомендації до практичних занять з дисципліни «Організація ветеринарної справи» з розділу «Організація ветеринарної справи в районі та господарствах» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Н6 (211) «Ветеринарна медицина» / Т. В. Захарова. Кам'янець-Подільський: ЗВО «ПДУ», 2025. 50 с.

11. Методичні рекомендації до лабораторних занять з дисципліни «Організація ветеринарної справи» за темою «Ветеринарний облік та звітність» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 211 «Ветеринарна медицина» розроблені доцентами кафедри ветеринарного акушерства, внутрішньої патології та хірургії / Захарова Т.В., Керничний С. П. Подільський державний аграрно-технічний університет. Кам'янець-Подільський: 2020 р. 31 с.

12. Планування ветеринарних заходів: методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Організація ветеринарної справи» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 211 «Ветеринарна медицина». / Захарова Т.В. Кам'янець-Подільський: ЗВО «ПДУ», 2022. 46 с.

13. Методична розробка «Завдання для тестового контролю знань студентів» з навчальної дисципліни «Організація

ветеринарної справи» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 211 «Ветеринарна медицина». / Захарова Т.В. Кам'янець-Подільський: ЗВО «ПДУ», 2022. 40 с.

14. Методичні рекомендації до практичних занять з дисципліни «Організація ветеринарної справи» з розділу «Організація ветеринарної справи в районі та господарствах» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Н6 (211) «Ветеринарна медицина» / Т. В. Захарова. Кам'янець-Подільський: ЗВО «ПДУ», 2025. 50 с.

15. Сайт Держпродспоживслужби

URL: <https://dpss.gov.ua/>

16. Організація та економіка ветеринарної справи

URL: <https://dglip.nubip.edu.ua/items/4864d464-8ba5-4b8d-b7e9-7f621aedd8a6>

17. Правове регулювання ветеринарної справи в Україні

URL: <https://studies.in.ua/pogrbnij-agrarne-pravo/1929-pravove-regulyuvannya-veterinarnoyi-medicini.html>

18. Закон України «Про ветеринарну медицину»

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2498-12#Text>

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ ПОДАТОК

ДЛЯ ПОДАТОК

Методичні рекомендації до практичних занять з дисципліни «Організація ветеринарної справи». Змістовий модуль 2. Планування ветеринарних заходів. Організація ветеринарних заходів. Ветеринарний облік, звітність та діловодство для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності Н6 (211) «Ветеринарна медицина» / **Т. В. ЗАХАРОВА**. Кам'янець-Подільський: ЗВО «ПДУ», 2026. – 70 с. (2,9 ум. др. арк.)

Заклад вищої освіти «Подільський державний
університет»,
вул. Шевченка, 12
м. Кам'янець-Подільський,
Хмельницька обл.
32300